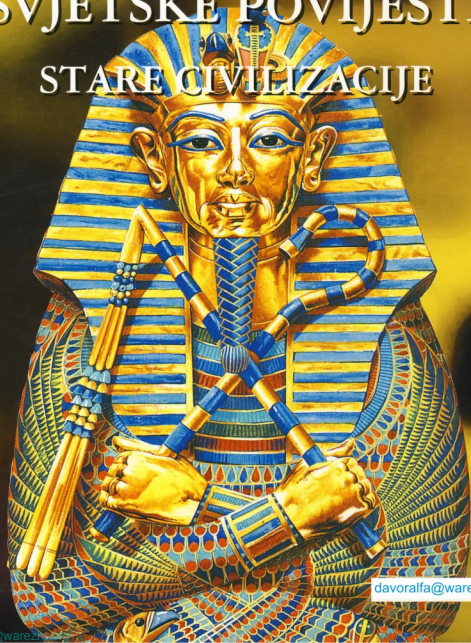

ILUSTRIRANA
ENCIKLOPEDIJA
SVJETSKE POVIJESTI
STARE CIVILIZACIJE

davoralfa@warezhr.org

STARE CIVILIZACIJE

Pogled na stare civilizacije

Ovo poglavlje knjige pokriva razdoblje od oko 10.000 godina, od prvih poljodjelaca do pada Rimskog carstva.

Od sela do carstva

Otkriće obradivanja zemlje na Bliskom Istoku, prije otprilike 12.000 godina, dovelo je do ogromnih promjena u načinu života ljudi. Tijekom sljedećih 7000 godina građena su sela, gradići i gradovi, otkriveno je pismo i pojavile su se prve velike civilizacije. Sve ovo se ubrzo ponovilo u

Kini, Indiji i Europi, a kasnije u Srednjoj i Južnoj Americi.

Zlatni kip kralja iz drevnoga Hetitskog carstva

U drevnom svijetu živjeli su ratnici i vladari. Širom planeta uzdizao se i propadao niz velikih imperija, a neki od njih su stvorili vode, građevine i natpise koji su još i danas poznati. To je razdoblje poznato i po rađanju većine glavnih svjetskih religija.

Kada se dogodilo?

Datumi se obično računaju prije i poslije prve godine naše ere, odnosno Isusova rođenja. Datumi prije Isusova rođenja označavaju se s "prije n.e." (prije naše ere). Na primjer, 50. prije n.e. znači 50 godina prije Kristovog rođenja. Datumi prije naše ere računaju se unazad od prve godine naše ere, pa je 100. godina prije n.e. starija od 50. godine prije n.e. Na dnu svake stranice je vremenska skala na kojoj se vidi kada su se ti događaji zbivali.

Oznaka "n.e." pokazuje da se taj događaj zbio nakon Kristovog rođenja, to jest u našoj eri.

Ako se ispred godine nalazi oznaka "o.", to znači da stručnjaci nisu sigurni kada se točno događaj zbio. Oznaka "o." znači "oko".

Gdje se dogodilo?

Kako biste utvrdili u kojem dijelu svijeta su se zbivali događaji o kojima čitate, pogledajte donji kut svake stranice. Različiti dijelovi svijeta su označeni bojom prema ovoj karti.

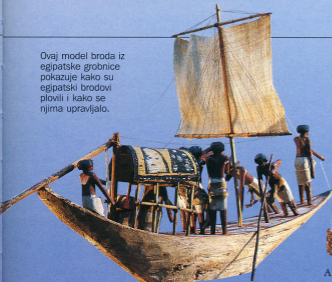
Kako znamo?

Začudo, i nakon toliko tisuća godina neke drevne građevine još uvijek postoje, premda su mnoge zatrpane zemljom. Znanstvenici, arheolozi, otkrivaju ruševine i proučavaju predmete koje u njima pronađu.

Stonehenge, u južnoj Engleskoj, i dalje stoji – 5000 godina nakon što je izgrađen.

Ovaj model broda iz egipatske grobnice pokazuje kako su egipatski brodovi plovili i kako se njima upravljalo.

Zidne slike, poput ove iz rimskog grada Pompeja, pokazuju detalje odjeće i frizura tadašnjih ljudi.

Predmeti iz kuća i grobnica, poput oružja, alata, posuda, namještaja i dijelova odjeće, otkrivaju nam važne pojedinosti o tome kako su živjeli ljudi u drevnim vremenima. U grobnicama i građevinama mogu se pronaći i kipovi, zidne slike i mozaici koji prikazuju važne osobe, ili prizore iz svakodnevnog života.

Arheolozi također proučavaju i otpad koji su drevni ljudi bacali. Životinjske kosti i sjeme govore nam što su ljudi jeli i kakva je bila klima i reljef u njihovo vrijeme.

Drevni zapisi su pronađeni na komadićima gline, na zidovima zgrada i na svicima papirusa (vrsta papira). Ti zapisi nam govore o drevnim vladarima, zakonima i religijama.

Internetske stranice o starim civilizacijama

Ovaj popis sadrži općenite internetske stranice o drevnom svijetu, kao i stranice o Egiptu, Grčkoj i Rimu.

Kako biste lako i brzo došli do tih stranica, podite na www.usborne-quicklinks.com

On-line interaktivni muzej za djecu o drevnom svijetu Sveučilišta Emory u SAD-u, s mnoštvom podataka, fotografija, zagonekta i igara. Pokriva Egipat, Grčku, Rim, Afriku i Bliski Istok.

www.emory.edu/CARLOS/ODYSSEY/

Sjajna stranica Metropolitan muzeja u New Yorku. Udite i kliknite na "Explore and Learn" za interaktivnu izložbu o Egiptu, Asiriji i Grcima. Ili kliknite na "The Collection" da vidite najljepše dijelove muzejskih zbirki iz Egipta, Grčke, Rima i s Bliskog Istoka.

www.metmuseum.org/

Pogledajte najljepše iz zbirke Orijentalnog instituta u Chicagu, ili podite u virtualni obilazak muzeja. Sadrži predmete iz Egipta, Asirije, Mezopotamije i Perzije (Irana).

www.oi.uchicago.edu/OI/MUS/HIGH/OLMuseum_Highlights.html

Kliknite na "Collections" da vidite najljepše predmete iz orijentalne (bliskoistočne), egipatske, grčke i rimske zbirke muzeja Louvre u Parizu. Sadrži fantastične fotografije svakog predmeta, uz opis.

www.louvre.fr/louvre.htm

Dobar on-line izbor predmeta iz muzeja Sveučilišta Pennsylvania, SAD. Istražite svijet Grčke, pročitate priču o Olimpijskim igrama ili podite na odjeljak "Egypt", pa ispišite svoje ime hijeroglifima!

www.upenn.edu/museum/Collections/ourwebexhibits.html

Bogata on-line knjižnica sveučilišta Tufts u SAD-u, s više od 33.000 slika drevne Grčke i Rima. Istražite stranice, ili pod "Art and Archaeology" pogledajte slike i podatke o vazama, novcu, skulpturama i zgradama.

www.perseus.tufts.edu/

Podite u virtualni obilazak drevnog Rima ili Atene i u pratnji vodiča iz drevnog svijeta istražite računalne rekonstrukcije zgrada.

www.ancientsites.com/as/home/features/astours.html

Sjajan virtualni obilazak Sedam svjetskih čuda iz drevnog svijeta, s obiljem podataka, fotografija, računalnih rekonstrukcija i slika za kopiranje.

www.unmuseum.org/wonders.htm

Ogromna enciklopedija drevnih mitova i legendi iz cijelog svijeta. Kliknite na "Image gallery" da pronađete željene slike i ilustracije, ili idite na "Miscellanea", da saznate imena dana i mjeseci.

www.pantheon.org/mythica/areas/

Sjajna interaktivna stranica o drevnom Egiptu Britanskog muzeja u Londonu, s podacima o načinu života, mumijama, faraonima, piramidama i hramovima, uz fotografije, slike i igre.

www.ancientegypt.co.uk/

Obidite hramove i grobnice Egipta i vidite piramide izbliza! Ova uzbudljiva stranica sadrži niz uzbudljivih panoramskih filmova s detaljnim opisima.

www.pbs.org/wgbh/nova/egypt/explore/

Atraktivna stranica o egipatskim piramidama, hramovima, faraonima i pismu. Odjeljak "Hieroglyphs" ima prevoditelja koji tipka riječi i brojeve egipatskim pismom.

www.eyelid.co.uk/

Pomoću ove interaktivne karte razgledajte ljepote drevnog Egipta. Kliknite na svakom mjesto za fotografije i opis.

www.memst.edu/egypt/map.htm

Istražite Dolinu kraljeva u Egiptu i saznajte o faraonima koji su tu sahranjeni. Ova sjajna stranica sadrži pojedinosti o svim grobnicama, uz fotografije, dijagrame i panoramske filmove.

www.kv5.com/intro.html

Interaktivna stranica s video-klipovima, kartama, profilima slavni Grka i posebnim odjeljkom o Akropoli u Ateni. Čak možete naučiti govoriti poput drevnih Grka!

www.pbs.org/empires/thegreeks/

Zabavna stranica o grčkim mitovima, sa slikama i gomilom podataka o bogovima, junacima i čudovištima. Odjeljak "Homework Help" je specijalno osmišljen za pomoć u pisanju školskih zadaća.

www.greekmyth.com/

Ova fotografija prikazuje Sfinxu i velike piramide u Egiptu. Možete ih istražiti na

www.pbs.org/wgbh/nova/egypt/explore/oldkingdom.html

Sjajna stranica za djecu o Rimljanima; obuhvaća povijest Rima, religiju, obiteljski život, putovanja i vojsku. Svaka tema sadrži zabavne činjenice, aktivnosti i kviz.

www.bbc.co.uk/education/romans/index.html

Mnoštvo podataka o Rimljanima, s kratkom poviješću carstva i pogledom na čuvene Rimljane, velike graditelje i uspjehe Rima. Sadrži interaktivne karte i vremensku skalu za sve imperatore.

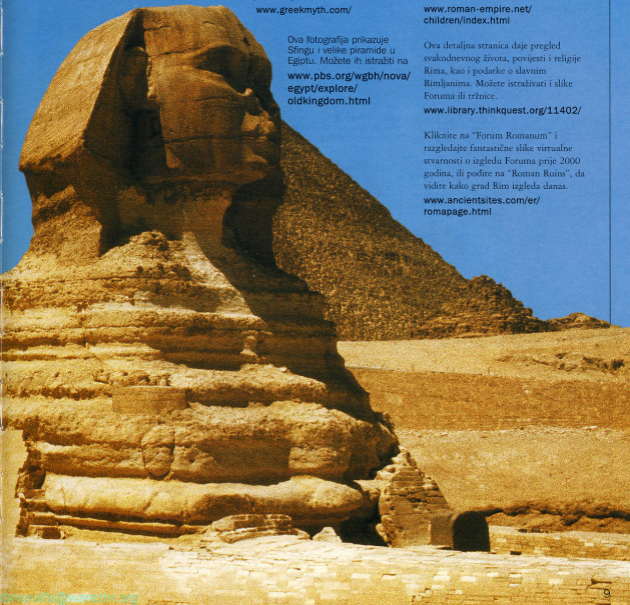
www.roman-empire.net/children/index.html

Ova detaljna stranica daje pregled svakodnevnog života, povijesti i religije Rima, kao i podatke o slavnim Rimljanima. Možete istraživati i slike Foruma ili tržnice.

www.library.thinkquest.org/11402/

Kliknite na "Forum Romanum" i razgledajte fantastične slike virtualne stvarnosti o izgledu Foruma prije 2000 godina, ili podite na "Roman Ruins", da vidite kako grad Rim izgleda danas.

www.ancientsites.com/er/romapage.html

Prvi poljodjelci

Prvi ljudi su lovili divlje životinje, hvatali ribu i skupljali plodove i biljke za jelo. Prošle su tisuće godina dok ljudi nisu naučili obrađivati zemlju.

Zemljoradnja je započela na Bliskom Istoku, u oblasti koju nazivamo Plodni Polumjesec. Oko 10.000 godina prije naše ere tu je klima postala vlažnija i toplija, pa su biljke mogle lakše rasti.

Žetva žita alatkom koja se zove srp.

Ljudi su primijetili da iz sjemena koje padne na zemlju raste nova biljka. Počeli su skupljati sjeme i namjerno ga saditi. Tako su uzgajali prvi usjevi, divlja pšenica i ječam.

Ljudi su istovremeno naučili i kako pripitomiti životinje. To je značilo da će uvijek imati dovoljno mesa, mlijeka i vune. Stoku su koristili i za pomoć na njivi.

Ove posude su načinili prvi poljodjelci.

Kada su ljudi naučili obrađivati zemlju, više se nisu morali seliti u potrazi za hranom. Počeli su se naseljavati u selima i imali su vremena za učenje novih vještina, poput pređenja, tkanja i izrade grnčarije.

Na ovoj slici ranog sela načinjen je presjek jedne kuće da bi se vidjela njezina unutrašnjost.

Zid štiti selo od divljih životinja.

Glina za gradnju nove kuće

Peć za pečenje lončarije

Ovaj čovjek premeta žito da ga odvoji od pjeve (tvrda vanjska [juštura zrna]).

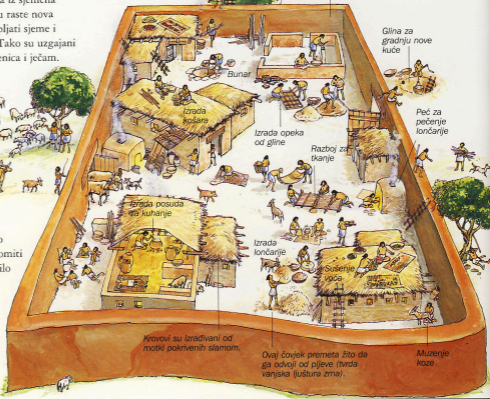
Muženje kozo

10.000 prije n. e. 5000 prije n. e. 4000 prije n. e. 3000 prije n. e.

Karta Plodnog Polumjeseca

■ Plodni Polumjesec

Krovovi su izrađivani od motki pokrivenih slamom.

Razboj za tkanje

Izrada lončarije

Sušenje voća

Izrada posuda za kuhanje

Izrada opeka od gline

Izrada košara

Bunar

Prvi gradovi

Sela su postupno počela izrastati u gradove. Najstariji dosad pronađen grad je Jerihon.

Jerihon

Stanovnici Jerihona su živjeli u malim, okruglim kućama, načinjenim od opeka od blata.

Presjek kuće iz Jerihona

Umrli su sahranjivani pod kućama. Lubanje su držane na vidnom mjestu, možda u znak poštivanja.

Lubanja pronađena u Jerihonu

Širojke umjesto očiju
Gipsani dodatak

Jerihon se obogatio trgujući s drugim mjestima i ljudi iz okolnih sela su postali ljubomorni. Da bi se zaštitili, stanovnici Jerihona su oko grada podigli debeo kameni zid.

Gradnja zidova Jerihona

Čatal Hüyük

Čatal Hüyük je bio najveći među prvim gradovima. U njemu je živjelo oko 6.000 ljudi.

Ovaj presjek pokazuje dio Čatal Hüyüka.

Krave i koze se uzgajaju zbog mesa i mlijeka.

Kad bi netko u Čatal Hüyüku umro, tijelo je ostavljano na otvorenome da istrune. Kosti su sahranjivane ispod klupe u kući ili svetištu, gdje su se ljudi molili bogovima.

Ova slika prikazuje svetište u Čatal Hüyüku.

Obojeni kip boginje

Ovaj svećenik nosi leopardovu kožu.

Model dikove glave s pravim rogovima

Ove svećenice su donijele boginji darove u hrani i piću.

Stabla jabuka

Ljudi u kuće ulaze kroz otvor na krovu.

Ako napadnu neprijatelji, ljestve se podižu.

Oimena klupe pokrivena trskom

Kuće se sastoje od jedne velike prostorije.

Zidovi su načinjeni od glinenih opeka.

Stanovnici Čatal Hüyüka su izrađivali glinene kipove veoma debelih žena. Neki stručnjaci misle da su oni predstavljali Boginju Majku.

Glinena figura iz Čatal Hüyüka

Važni datumi

- o. 10.000. prije n.e. Početak poljodjelstva u Plodnom Polumjesecu
- o. 8000. prije n.e. Jerihon postaje bogat grad.
- o. 6250-5650. Vrhunac Čatal Hüyüka prije n.e.

Prva civilizacija

Oko 5000. g. prije n.e. seljaci su se naseljavali između rijeka Eufrata i Tigrisa. Ova oblast je postala poznata kao Mezopotamija, što znači "zemlja između dviju rijeka". Prva civilizacija se razvila u Sumeru, u južnom dijelu Mezopotamije.

Ravnica Sumera je bila dobra za zemljoradnju, ali bilo je vrlo malo kiše. Rijeke su je plavile jednom godišnje, natapajući suho tlo. Sumerani su gradili rovove i kanale kako bi sačuvali vodu i prenijeli je na njive.

Seljaci popravljaju kanal.

Gotove opeke se ostavljaju na suncu da se osuše.

Ovi ljudi izrađuju opeke od blata.

Opeke se oblikuju u drvenom kalupu.

Sumerani su isprva živjeli u kućama od trske. Kasnije su naučili izrađivati opeke od blata i slame.

Mala zemljoradnička sela su postupno narasla u velike utvrđene gradove, a svaki je imao svoj hram. Svaki grad je imao vladara koji je nadzirao i okolna sela. Tako organizirani gradovi zovu se gradovi-države.

Ova slika prikazuje dio sumerskog grada Ura.

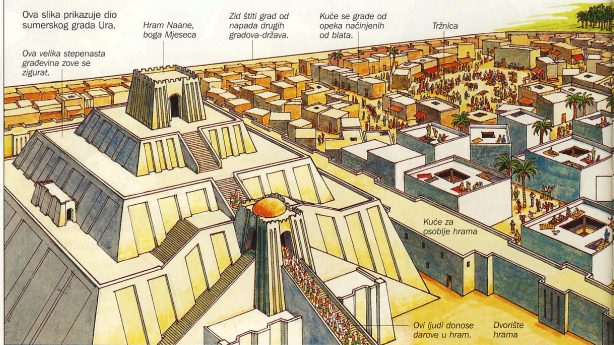
Hram Naane, boža Mjeseca

Zid štiti grad od napada drugih gradova-država.

Kuće se grade od opeka načinjenih od blata.

Tržišna

Ova velika stepenasta građevina zove se zigurat.

Kuće za osoblje hrama

Ovi ljudi donose darove u hram.

Dvoriste hrama

Pronalazak pisma

Seljaci su morali dio svoga uroda davati hramu, a službenici hrama su morali znati koji seljak je platio svoj dio. Pismo se vjerojatno razvilo kao način bilježenja ovih podataka.

1. Ljudi su najprije crtali jednostavne crteže predmeta koje su željeli zabilježiti. Te slike se zovu piktogrami.

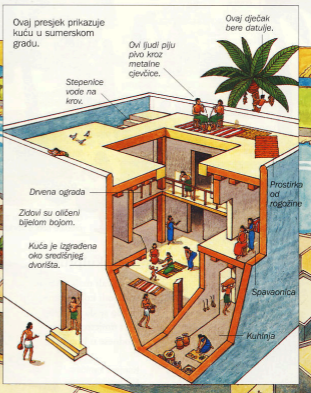
2. Slike su crtane jedna ispod druge, na pločicama od vlažne gline.

3. Kasnije su ljudi okrenuli pločicu i počeli su pisati vodoravno. Tako više nisu razmazivali već nacrtane sličice.

4. Zbog oblika pisaljke od trske, slike su se postupno mijenjale u klinaste simbole, koje nazivamo klinasto pismo. Klinast znači "u obliku klina".

Zanati i trgovina

U Sumeru nije bilo kamena, metala ni čvrstog drveta, pa su sve to morali dovoziti iz drugih zemalja. U zamjenu su davali žito i vunu, kao i lončariju i metalne predmete koje su izrađivali u svojim radionicama.

Sumerani su jedrili kanalima i rijekama do Perzijskog zaljeva i još dalje. Trgovali su sve do obala Sredozemnog mora na zapadu i doline Inda na istoku.

Na ovoj slici se vidi trgovina na bučnjog sumerskoj tržnici.

Ovaj čovjek prodaje povrće

Košara sa žitom
Bale tkanine

Amfore s vinom

Posuda s uljem

Ovaj trgovac je stigao iz Sirije.

Ovaj čovjek prodaje ribu.

Ovi trgovci kreću na trgovačko putovanje.

Obrada metala

Sumerani su bili vješti kovači i izrađivali su prekrasne predmete od zlata, srebra i bakra.

Zlatni bodež s koricama

Kamen se niz rijeku prevozilo na drvenim splavima.

Drvo iz šuma na sjeveru

Ovaj trgovački brod se upravo vratio iz Perzijskog zaljeva.

Ovaj trgovac je donio tovar zlata, bakra, bjelokosti i poludragog kamena.

Pisar pri istovaru popisuje robu.

Lončarija i kotači

Sumer je imao puno gline za lončariju. Lončarija se izrađivala ručno sve do oko 3500. prije n.e., kada je izmišljeno lončarsko kolo.

Lončarija se peče u lončarskim pećima.

Lončari na poslu

Posude se izrađuju na kolu.

Dječaci mijesaju glinu gazeći je nogama.

Kamene skulpture

Kipari su izrađivali male kamene skulpture ljudi koji se mole. Vjerovalo se da će se kip moliti umjesto onoga tko ga odnese u hram.

Kameni kip službenika hrama

Ljudi su brzo shvatili da se kotači mogu staviti na kola ili kočije kojima se moglo lakše kretati ukolo. Magarac upregnut u kola može preneti tri puta veću težinu nego na svojim leđima.

Kotač sa sumerske kočije

Kraljevi i ratovi

Svakim sumerskim gradom vladala je skupina plemića. U ratnim vremenima birali su vođu koji je vladao do kraja rata. Kako su ratovi postajali sve češći, ratni vođe su vladali sve duže. Na kraju su postali kraljevi koji vladaju doživotno i predaju vlast svojim sinovima.

Ovaj mozaik prikazuje sumerske vojnike u borbi.

Sumerski vojnici nose plašt i kacigu.

Ovo je zarobljeni neprijatelj. Bit će ubijen ili prodat u roblje.

Kočija

Magarci

Ovaj vojnici se sprema baciti kopljem.

Ovo je kočijaš. On upravlja kočijama.

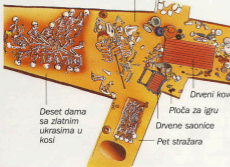
Tijelo neprijateljskog vojnika

Kraljevske grobnice

Prvi kraljevi i kraljice grada Ura sahranjivani su u velikim jamama ispunjenim ogromnim blagom. U grobnicama su pronalazena i tijela desetina stražara i slugu, koji su popili otrov i umrli da bi ostali uz svoje vladare.

Grobnica kraljice Shudu-ad iz Ura

Dva vođa i četiri kočijaša

Deset dama sa zlatnim ukrasima u kosi

Ploča za igru
Drvene saonice
Pet stražara

Vojnici su dugu kosu provlačili ovuda.

Zlatna kaciga iz jedne od grobnica Ura

Kraljica Shudu-ad

Kamena otađa s grobom

Zlatne, srebrne i bakrene posude

Sargon od Akkada

Sargon je bio iz Akkada, zemlje sjeverno od Sumera. Bio je vješt vojnici i imao je ogromnu vojsku. Pokorio je cijeli Sumer i Akkad, stvorivši prvo carstvo na svijetu.

Sargon Akadski

Akadsko carstvo je trajalo gotovo 200 godina, sve dok ga nije pokorio pleme po imenu Guti.

Gutski ratnici

Kraj Sumera

Kralj Ura je povratio sumerske zemlje i neko vrijeme vladao cijelom Sumerom i Akkadom. Oko 2000. g. prije n.e. Sumer je napalo plemo Amorita. Zemlja je podijeljena na mnogo malih država, a kasnije je postala dijelom Babilonskog carstva (vidi str. 34).

Važni datumi

- o. 5000. prije n.e. Poljudjelci naseljavaju Sumer.
- o. 3500. prije n.e. Izum kotača; gradnja prvih gradova.
- o. 3300. prije n.e. Izumljeno je slikovno pismo.
- o. 3100. prije n.e. Koristi se klinasto pismo.
- o. 2500. prije n.e. Izgradnja kraljevskih grobnica u Uru.
- o. 2350.–2150. prije n.e. Sumer postaje dijelom Akadskog carstva.
- o. 2100. prije n.e. Kralj Ura vlada Sumerom i Akkadom. Izgradnja zigurata u Uru.
- o. 2000. prije n.e. Invazija Amorita.

Poljodjelci doline Nila

Drevni Egipat je bio dugačka i uska zemlja koja se pružala uzduž doline Nila. S obje strane je bila okružena pustinjom.

Sela su nicala uzduž Nila jer je zemlja s obje strane rijeke bila dobra za usjeve. Svakog proljeća otopljeni snijeg s planina južno od Egipta slijevao se u Nil i rijeka je u srpnju plavila obale. Nakon nekoliko mjeseci vodostaj rijeke bi opao, ostavljajući za sobom bogato, plodno tlo. Postupno, sela u dolini Nila su se spajala u sve veće zajednice. Do oko 3100. godine prije naše ere postojala su dva kraljevstva, zvana Donji i Gornji Egipat.

Dva kraljevstva su vodila rat i pobijedio je kralj Gornjeg Egipta, Menes. Donji i Gornji Egipat su postali jedna zemlja, a Menes je u Memfisu izgradio prijestolnicu sjedinjene države.

10.000 prije n. e. 5000 prije n. e.

4000 prije n. e.

3000 prije n. e.

Usjevi

Egipćani su uzgajali grašak, grah, crveni i bijeli luk, poriluk, krastavce, grožđe, dinje, šipak, smokve i datulje.

Od grožđa i šipka su pravili vino.

Vino se dobivalo gaženjem grožđa, da bi se istisnuo sok.

Glavni usjevi su bili pšenica i ječam, od kojih su se pravili kruh i pivo. U kruh su se ponekad, radi ukusa, dodavali med ili bijeli luk.

Životinje

Egipatski seljaci su uzgajali goveda, ovce, koze, svinje, guske, patke i golubove. Goveda su korištena za rad u polju, kao i za dobivanje mesa. Egipat je imao vrlo malo pašnjaka, pa su krave najčešće držane u štali.

Drvena maketa štale za krave

Ova slika iz grobnice prikazuje egipatskog seljaka kako obrađuje njivu. Njegova žena baca sjeme.

Poljodjelska godina

Dok je zemlja bila poplavljena, nije se moglo raditi na njivama. U studenome, kada bi se poplava povukla, seljaci su orali i sijali njive. U proljeće je cijela obitelj sudjelovala u žetvi. Zatim bi seljak popravljao kanale koji dovode vodu do njiva, pripremajući se za sljedeću poplavu.

Ovaj prizor prikazuje seljake kako prikupljaju usjeve.

Ovaj malmun je dresiran za branje datulja.

Krave gaze po žitu da odvoje sjeme od stabljike. I to se zove vrškba.

Ove žene bacaju žito u nis od ga odvoje od pljeve (tvrda vanjska ljuska zrna).

Žitnica za čuvanje žita

Mumije i piramide

Stručnjaci povijest Egipta dijele na tri glavna razdoblja: Staro kraljevstvo, Srednje kraljevstvo i Novo kraljevstvo. Podaci na ove dvije stranice odnose se na sva tri razdoblja.

Mumije

Egipćani su pokušavali spriječiti truljenje mrtvih tijela, jer su vjerovali da će tako pokojnik nastaviti živjeti na drugom svijetu. Ta posebno obrađena tijela se zovu mumije.

Ove slike prikazuju kako nastaje mumija.

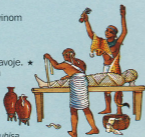
1. Mozak i unutrašnji organi se vađe i odlažu u posebne obredne čupove.

2. Tijelo se pokriva solju koja će ga isušiti. Potom se unutrašnjost puni tkaninom, solju, piljevinom i mirisnim začinima.

3. Tijelo se umata u zavoje. Između slojeva zavoja stavljaju se amajlice za sreću, amuleti.

4. Preko lica mumije stavlja se maska. Svećenik odjeven u Anubisa, boga mrtvih, moli se nad tijelom.

Sarkofazi

Poklopac unutarnjeg sarkofaga

Posmrtna maska

Mumija

Unutarnji sarkofag

Vanjski sarkofag

Mumija unutar niza sarkofaga *

Poklopac vanjskog sarkofaga

Prvi mrtvački kovčez bili su jednostavne drvene kutije. Kasnije, u Novom kraljevstvu, mumije su stavljane u niz od dva ili tri kovčega oblika čovjeka, jedan unutar drugog. Takvi kovčez, ili sarkofazi, često su bili jarko obojeni.

Grobnice s blagom

Grobnice bogatih Egipćana bile su pune svega što bi pokojniku moglo zatrebati na drugom svijetu. Kraljevi su bili sahranjivani s ogromnim blagom, ali pljačkaši bi ubrzo provalili u grobnicu i odnijeli blago, pa ga je do danas vrlo malo pronađeno.

Ova zlatna posmrtna maska pripadala je dječaku-kralju Tutankamonu.

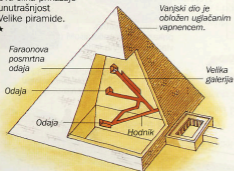
Piramide

Tijekom Starog i Srednjeg kraljevstva, Egipćani su za grobnice svojim kraljevima, ili faraonima, gradili ogromne piramide. U Egiptu postoji više od 30 piramida, a najčuvanije su one kod Gize, gdje su sahranjena trojica faraona, zajedno sa svojim glavnim ženama.

Velika piramida

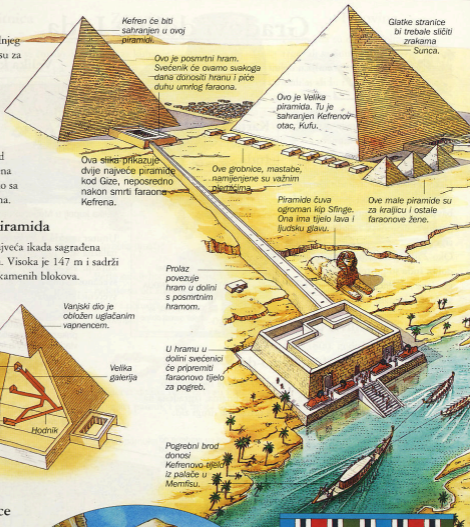
Velika piramida je najveća ikada sagrađena građevina od kamena. Visoka je 147 m i sadrži više od dva milijuna kamenih blokova.

Ova slika prikazuje unutrašnjost Velike piramide.

Kasnije grobnice

U Novom kraljevstvu faraoni su sahranjivani u grobnicama usječenim duboko u kamen, u skrovitoj dolini nazvanoj Dolina kraljeva. Iako je grobnice bilo teško pronaći, gotovo sve su opljačkane. Pošteđena je jedino Tutankamona grobnica.

Važni datumi

- o. 5000. prije n.e. Počinje obradivanje zemlje u dolini Nila.
- o. 3 100. prije n.e. Kralj Menes ujedinjuje Gornji i Donji Egipat.
- o. 2686. prije n.e. Početak Starog kraljevstva.
- o. 2180. prije n.e. Staro kraljevstvo završava velikom glađu i građanskom ratom.
- o. 2040. prije n.e. Ponovno ujedinjenje Egipta. Početak Srednjeg kraljevstva.
- o. 1720. prije n.e. Egipat napadaju Hiksi. Kraj Srednjeg kraljevstva.

Gradovi doline Inda

Zemlja u dolini Inda bila je dobra za zemljoradnju, a rijeka ju je plavila svake

godine, kao i rijeke u Sumeru i Egiptu. Seljaci su pomoću te vode mogli proizvoditi više hrane. Uskoro nisu svi morali obrađivati zemlju, pa su se neki ljudi mogli baviti drugim stvarima. Podizali su gradove, učili nove zanate i počeli trgovati. Oko 2500. godine prije n.e. u dolini Inda su postojale stotine gradova i gradića. Dva najveća bili su Mohenjo-daro i Harappa.

Velika kupelj

Velika kupelj u Mohenjo-daru

Unutar utvrde u Mohenjo-daru nalazila se velika zgrada kupelji. Tu su se prije vjerskih svečanosti možda kupali svećenici ili vladari.

Ovaj kip vjerjatno prikazuje svećenika ili vladara iz doline Inda.

Grad Mohenjo-daro

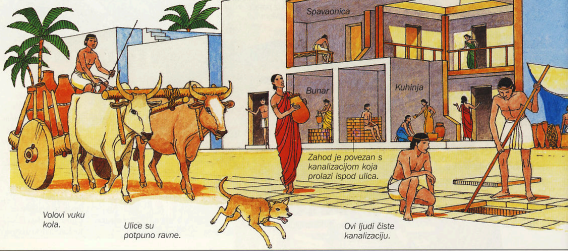
Kao i drugi gradovi u dolini Inda, Mohenjo-daro je bio pažljivo planiran. U sredini je bila tvrđava okružena zidinama, izgrađena na umjetnom brežuljku. Oko čitavog grada pružao se drugi zid.

Ova slika prikazuje tipičnu ulicu u Mohenjo-daru. Dio jedne kuće je uklonjen da bi se vidjelo što je unutra.

Kuće su građene od opeka načinjenih od blata.

Ljeti ljudi spavaju na krovu.

Ova kuća je izgrađena oko otvorenog dvorišta.

Volovi vuču kola.

Ulice su potpuno ravne.

Ovi ljudi čiste kanalizaciju.

Velika žitnica

Seljaci su u Mohenjo-daru dio uroda morali davati gradu. Žito se čuvalo u ogromnoj žitnici unutar utvrde, pa se moglo koristiti ako bi nastupila loša godina i nestižica hrane.

Žito je pohranjeno ovdje gore.

Platforma za utovar žita

Seljaci donosi svoj dio pšenice i ječma.

Velika žitnica u Mohenjo-daru

U utvrdi se, okružene zidovima, nalaze najvažnije zgrade.

Ova žena kupuje pamučnu tkaninu za novu haljinu.

Ovaj čovjek prodaje ogrlice.

Zanati

Lončari su izrađivali lonce za kuhanje, posude za skladištenje, pehare za piće, ali i druge stvari, poput dječjih igračaka.

Posuda iz doline Inda

Igračka prašćić

Glava se pokreće kad se povuče ova žica.

Igračka vol

Perle za ogrlice i narukvice rađene su od zlata, gline i poludragog kamena.

Ogrlica od perli

Seljaci iz doline Inda prvi su počeli uzgajati pamuk i od njega tkati platno.

Branje pamuka

Kamenoresci su izrađivali kamene pečete s natpisima i slikama životinja. Možda je svaki trgovac imao svoj pečat, kojim je otiskivao svoje ime na komadićima gline.

Gravirani kamni pečat sa slikom grbavog goveda

Dosad još nitko nije uspio protumačiti pismo iz doline Inda.

Trgovina

Znamo da su narodi doline Inda trgovali sa Sumeranima, jer je tamo pronađena njihova lončarija i nakit. Prodavali su i drvo, pamuk i začine.

Trgovачki brod polazi na put iz luke Lothal.

Kraj civilizacije

Okolo 1800. godine prije n.e. civilizacija doline Inda počela je propadati, ali nitko zasigurno ne zna zbog čega.

Možda su ljudi uništili tlo pretjeranim uzgajanjem usjeva, ili su posjekli previše šuma. Možda su gradovi zaratili, ili je nastupila neka katastrofa, na primjer poplava.

Napokon su to područje naselili Arijevci, koji su sobom donijeli i svoj način života (vidi str. 76).

Važni datumi

o. 3500. prije n.e.	Zemljoradnici naseljavaju dolinu Inda.
o. 2500.–1800. prije n.e.	Vrhunac civilizacije u dolini Inda.
o. 1500. prije n.e.	Invazija Arijevaca.

Prva sela Europe

Jelen

Prije više tisuća godina Europa je bila mnogo hladnija nego danas, a njezin je sjever bio okovan ledom.

Kada je klima postala toplija, nisko bilje i drveće su mogli ponovo rasti i šumama su opet počele lutati divlje životinje.

Divlji vepar

Ljudi su lovili životinje i prikupljali samoniklo bilje za hranu. Podizali su tabore tamo gdje je bilo hrane i selili se dalje kad bi divljači ponestalo.

Rani Europljani

Na nekim je mjestima tijekom cijele godine bilo toliko hrane da su se ljudi mogli stalno nastaniti. U Lepenskom Viru ljudi su sagradili sela na obali Dunava, gdje je uvijek bilo mnogo ribe.

Skulptura riblje glave iz
* Lepenskog Vira

Karta Europe

Šumski ratari

Oko 6000. godine prije n.e. život u Europi se počeo mijenjati, jer je s Bliskog Istoka stigla zemljoradnja. U gustom šumama koje su pokrivala većinu Europe seljaci su sjekli drveće kako bi oslobodili mjesto za oranice i dobili građu za podizanje kuća.

Ova slika prikazuje rano europsko selo. S jedne kuće je odstranjen dio da bi se vidjela njezina unutrašnjost.

Silnje se u šumi hrane žirom.

Ovi dječaci prikupljaju ljesnjake.

Ovi ljudi podižu vrbovu ogradu.

Ovaj čovjek pokriva krov trskom.

Ovdje se uzgaja povrće.

Smeće se baca u jamu.

Izrada i ukrašavanje lončarije

Ljudi sijeku drvo kamenim sekirama.

Kameni zakloni

Unutrašnjost kuće u Skara Braeu ★

Rani Europljani su gradili kuće od svega što im je bilo pri ruci. U Skara Braeu, na otočju Orkney, nije bilo drveća, pa su kuće zidane od kamena. Čak je i namještaj bio kameni.

Po suhom do kuće

U močvarnim oblastima ljudi su gradili duge drvene staze da bi odlazili od jednog sela do drugog. Sweet Track u jugozapadnoj Engleskoj bio je dug preko 1800 m.

Seljaci na Sweet Tracku

Hramovi i grobnice

Neki rani farmeri su zajednički zidali kuće od masivnih kamenih blokova. U Tarxienu na Malti zidali su hramove u kojima su žrtvovali životinje svojoj Boginji Majci.

Kameni hramovi u Tarxienu

U zapadnoj Europi građene su kamene grobnice pokrivene ogromnim zemljanim humcima. Svaka je grobnica imala nekoliko odaja i u nju je moglo stati oko 40 tijela.

Unutrašnjost kamene grobnice

Važni datumi

o. 6000-5000. prije n.e.	U Lepenskom Viru žive ribari.
o. 6000-4000. prije n.e.	Zemljoradnja se širi Europom.
o. 4500. prije n.e.	Izgradnja kamenih grobnica.
o. 3800. prije n.e.	Izgradnja Sweet Tracka.
o. 3500. prije n.e.	Izgradnja prvog hrama u Tarxienu.
o. 3100. prije n.e.	Izgradnja Skara Braea.

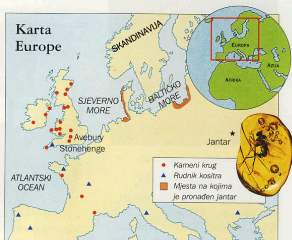
Graditelji spomenika

Uspravljeno kamenje u Aveburyju, na jugu Engleske

Oko 3200 godina prije naše ere, narodi sjeverozapadne Europe su počeli graditi ogromne krugove i nizove uspravljenog kamenja. Zabadali su i drvene motke u tlo, kako bi načinili takozvane drvene krugove, ali većina ih je istrunula i nestala.

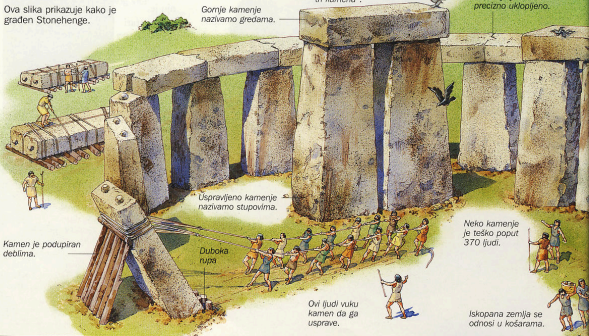
Svi ovi masivni spomenici korišteni su u vjerskim obredima. Neki stručnjaci smatraju da su tajanstveni kameni krugovi korišteni i kao ogroman kalendar.

Gradnja Stonehengea

Najspektakularniji kameni krug je Stonehenge, na jugu Engleske. Građen je u fazama tijekom više od tisuću godina i napokon je završen oko 1500. prije n.e.

Ova slika prikazuje kako je građen Stonehenge.

Obrada metala

Model Sunca u kožiji koju vuče konj, izrađen od zlata i bronce

Neki europski narodi su još prije šest tisuća godina koristili bakar. Kasnije su naučili proizvoditi bronzu, miješanjem bakra s kositrom. Brončano oružje i alat su mnogo čvršći od bakrenih, pa ih se veoma cijnilo.

Trgovina kositrom

Kositar potreban za proizvodnju bronce nalazio se na samo nekoliko mjesta u Europi (vidi kartu), pa se većina naroda morala trampiti za njega. Narodi Skandinavije su za metale koji su im trebali mijenjali jantar s obala Baltričkog mora.

Brončana figura iz Skandinavije *

Grobnice i blago

Graditelji spomenika vjerovali su u život poslije smrti, pa su mrtve sahranjivali s oružjem i alatom koji će im trebati na drugom svijetu. Grobnice bogatih ljudi bile su prepune brončanih mačeva i bodeža, kao i divnih zlatnih predmeta.

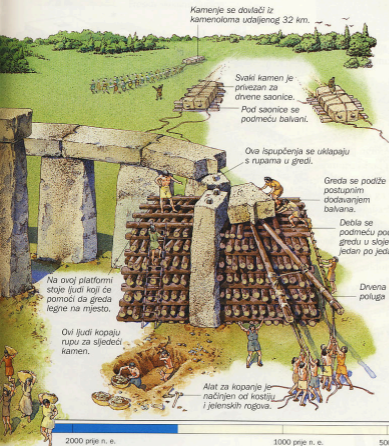
Zlatna šalica *

Grobnica u obliku okruglog humka

Važni ljudi su sahranjivani u okruglim kamenim grobnicama pokrivenim velikim humkom zemlje. U svakoj grobnici je bilo samo jedno tijelo. Ove grobnice oblika okruglog humka često se nalaze u blizini kamenih krugova.

Rupe u gornjim gredama su izdubljene pomoću teškog kamena.

Kamenje se dovlači iz kamenoloma udaljenog 32 km.

Svaki kamen je privezan za drvene saonice. Pod saonice se podmeću balkani.

Ova ispučenja se uklapaju s rupama u gredi.

Greda se podiže postupnim dodavanjem balkana.

Debla se podmeću pod gredu u stojevima, jedan po jedan.

Drvena poluga

Na ovoj platformi stoje ljudi koji će pomoći da greda legne na mjesto.

Ovi ljudi kopaju rupu za sljedeći kamen.

Alat za kopanje je načinjen od kostiju i jelenskih rogova.

Važni datumi

- o. 3200. prije n.e. Narodi sjeverozapadne Europe počinju gradnju kamenih krugova.
- o. 3000.–1500. prije n.e. Gradnja Stonehengea.
- o. 2500. prije n.e. Obrada bronce u Europi.

2000 prije n. e.

1000 prije n. e.

500 prije n. e.

1. g. n. e.

500. g. n. e.

Zidna slika minoijske žene

Palače i legende

Minojci su živjeli na otoku Kreti, u Sredozemnom moru. Njihov način života je postupno prerastao u prvu veliku europsku civilizaciju. Minojci su uzeli ime po kralju Minosu, za kojega se tvrdilo da je nekada vladao otokom.

Legenda o kralju Minosu

Prema grčkoj legendi, bog Zeus se zaljubio u lijepu princezu Europu. Pretvorio se u bika i otplivao do Krete, noseći princezu na leđima. Kralj Minos s Krete bio je jedan od sinova princeze Europe.

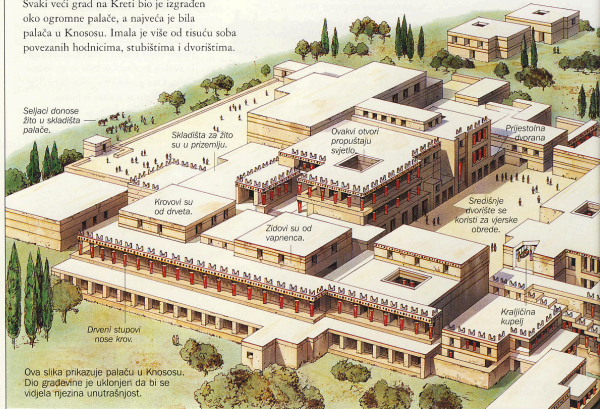

Slika Europe i Zeusa s jedne grčke vaze.

Palača u Knososu

Svaki veći grad na Kreti bio je izgrađen oko ogromne palače, a najveća je bila palača u Knososu. Imala je više od tisuću soba povezanih hodnicima, stubištima i dvorištima.

Ova slika prikazuje palaču u Knososu. Dio građevine je uklonjen da bi se vidjela njezina unutrašnjost.

Skladišta

Seljaci su morali dio uroda donositi u palaču, gdje se on čuvao u skladištima.

Dio je korišten za ishranu dvorjana i za plaću dvorskim majstorima. Ostatak je služio za trgovinu.

Žito, ulje i vino su se čuvali u ogromnim zemljanim posudama.

Oslikani zidovi

Zidovi palače bili su ukrašeni blistavim freskama. Freska je slika naslikana na zidu dok je žbuka još mokra. Minojci su slikali prizore iz dvorskog života, biljke i životinje.

Freska skupine dupina

Prijestolna dvorana

Kralj je rukovodio obredima u prijestolnoj dvorani. Prijestolje u Knososu načinjeno je od kamena i to je najstarije prijestolje u Europi koje još stoji na svome mjestu. Zidovi su oslikani freskama biljaka i mitskih životinja, grifona.

Ovo je jarko oslikana prijestolna dvorana u Knososu.

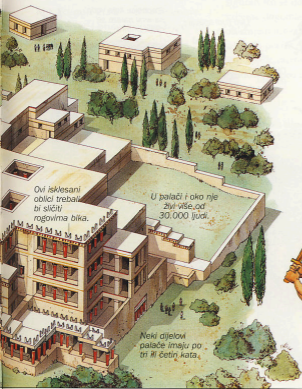
Legenda o Minotauru

Prema legendi, Minotaur je bio napola bik, a napola čovjek; živio je u ogromnom labirintu ispod palače u Knososu. Mladi grčki plemić, Tezej, pošao ga je ubiti. Kći

kralja Minosa dala je Tezeju čarobni mač i klupko svile. Kako je zalazio u labirint, Tezej je odmatao klupko i ostavljao trag za sobom. Mačem je ubio čudovište i potom se, prateći nit svile, vratio do izlaza iz labirinta.

★ Tezej se sprema ubiti Minotaura.

Ovi isklesani oblici trebali bi sličiti rogovima bika.

U palači i oko nje živi više od 30.000 ljudi.

Neki dijelovi palače imaju po tri ili četiri kata.

Život na Kreti

Većina stanovnika Krete bili su poljodjelci. Od životinja su uzgajali krave, koze i svinje, a od usjeva pšenicu, ječam, povrće, šljive, grožđe i masline. Jeli su mnogo ribe, koju su lovili u moru oko otoka.

Freska prikazuje ribara kako drži ulovljenu ribu.

Putovanja i trgovina

Minojci su bili vješti moreplovci. Imali su veliku flotu brodova i plovili su po čitavom istočnom Sredozemlju. Minojski trgovci su proslavili lončariju, žito, vino i maslinovo ulje, a kupovali su zlato, srebro, dragulje, bjelokost i tkanine. Bili su uspješni trgovci i veoma su se obogatili.

Minojska lončarija

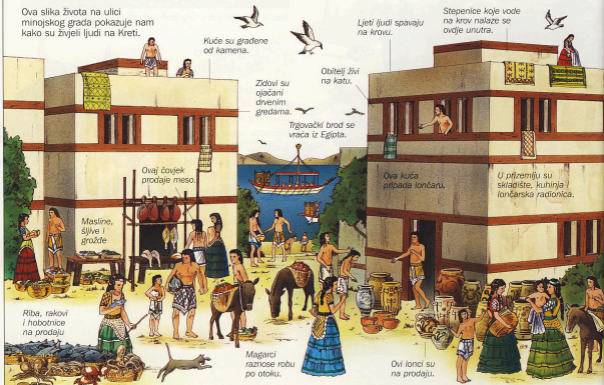
Pismo

Kada su Minojci počeli skladišiti robu i trgovati s drugim zemljama, morali su bilježiti što je čije. Prvo su koristili piktograme (slikovno pismo), ali kasnije su pronašli pismo koje stručnjaci zovu "linearno A". Dosad ga još nitko nije uspio pročitati.

Kamena tablica s natpisom na linearnom A pismu

Ova slika života na ulici minojskog grada pokazuje nam kako su živjeli ljudi na Kreti.

Kuća su građene od kamena.

Ljeti ljudi spavaju na krovu.

Stepenice koje vode na krov nalaze se ovdje unutra.

Zidovi su ojačani drvenim gredama.

Obitelj živi na katu.

Trgovački brod se vraća iz Egipta.

Ovaj čovjek prodaje meso.

Masline, šljive i grožđe

Ova kuća pripada lončaru.

U prizemlju su skladište, kuhinja i lončarska radionica.

Riba, rakovi i hobotnice na prodaju

Mađarci raznose robu po otoku.

Ovi lanci su na prodaju.

Preskakanje bika

Minojci su voljeli vrlo opasan sport, preskakanje bika. Veoma vješt akrobati su bika u trku hvatali za rogove i skakali mu preko leđa. Bik je bio žrtvovan bogu mora, pa je preskakanje bika možda bilo dijelom vjerskog obreda.

Ova freska prikazuje akrobate kako preskaču bika. ★

Vjera

Minojci nisu gradili velike hramove. Molili su se i prinisili žrtve bogovima i boginjama u posebnim ođajama i palači, ili na malim žrtvenicima pod vedrim nebo.

Glazbenici

Ovo tele će biti žrtvovano.

Ova svećenica nosi obredne darove u vinu i ulju.

Žrtvenik

Ove svećenice idu prema žrtveniku.

Kip boginje

Dvosjekla sekira, vjerski simbol

2000 prije n. e.

1000 prije n. e.

500 prije n. e.

1. g. n. e.

500. g. n. e.

Pepeo vulkana s otoka Tera pada na Kretu.

Ljudi pokušavaju pobjeći dok se zgrade ruše.

Potres ruši zidove palače.

Kraj Minojaca

Oko 1450. prije n.e. Kretu je zadesila neka velika nesreća. Palače su jako oštećene, ali nitko nije posve siguran što se dogodilo. U to se vrijeme dogodila erupcija vulkana na obližnjem otoku Tera. To je možda izazvalo potres ili ogromni plimni val, koji je razrušio minojske gradove. Pepeo iz vulkana možda je uništio njve.

Ovakva katastrofa je možda označila kraj minojske civilizacije.

Otrprike u isto vrijeme Kretu su napali Mikenci, narod iz Grčke (vidi str. 30-33). Minojci se nakon toga više nisu uspjeli oporaviti i njihove je civilizacije postupno nestalo.

Važni datumi

- o. 6000. prije n.e. Poljudjelci naseljavaju Kretu.
- o. 2500. prije n.e. Počinju rasti gradovi.
- o. 1900. prije n.e. Izgradnja prvih palača. Koristi se slikovno pismo.
- o. 1700. prije n.e. Palače su uništene potresom.
- o. 1700.–1450. prije n.e. Palače su obnovljene. Kreta je na vrhuncu moći.
- o. 1650. prije n.e. Koristi se linearno A pismo.
- o. 1450. prije n.e. Palače su uništene. Invazija Mikenaca. Minojska civilizacija postupno nestaje.

Palače i grobnice

Oko 1600. prije n.e. današnja je Grčka bila podijeljena na sitna kraljevstva. Svako kraljevstvo sastojalo se od utvrđenog grada i zemlje oko njega. Narod koji je u to vrijeme živio u Grčkoj nazivao se Mikenci, jer je Mikena bila najvažnije kraljevstvo.

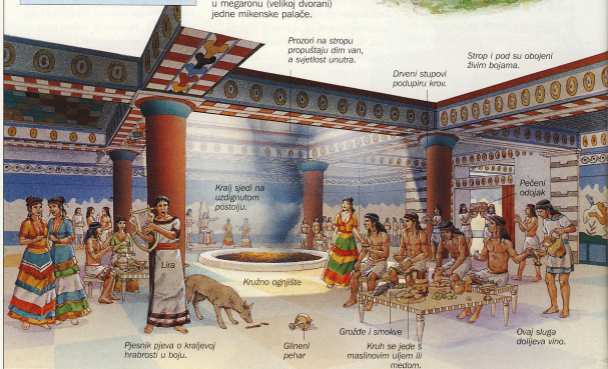

Zidna slika mikenske gospe

Mikenci su živjeli u veličanstvenim palačama u kojima su bili uredi, radionice i skladišta, kao i kraljeve osobne odaje. Najvažnija prostorija je bila velika dvorana, megaron.

Ova slika prikazuje gozbu u megaronu (velikoj dvorani) jedne mikenske palače.

Radionice

Mikenska lončarija

Kovači, lončari i tkalci radili su za kralja i radionice su im bile u palači. Neki predmeti koje su izrađivali služili su i za trgovinu.

Rane grobnice

Rani kraljevi Mikene i njihove obitelji sahranjivani su u dubokim jamama. Ovi su grobovi bili okruženi kamenim zidom.

Kružno groblje u Mikeni

Svaki grob je označen kamenom pločom.

Presjek grobnice u obliku ukopa

Ukop je dubok 12 m.

Tijelo

Uredi

Pisari su bilježili svu robu pohranjenu u palači. Pisali su na glinenim tablicama, pismom koje se zove "linearno B".

Mikenski pisari na poslu

Gljerna tablica

Pismo linearno B

Riznice u grobovima

Mikenske grobnice bile su prepune zlatnih i srebrnih ukrasa, pehara, mačeva i bodeža. U grobnice oblika dubokog ukopa pljačkaši su teško mogli provaliti, pa je većina blaga "preživjela".

★ Ova zlatna posmrtna maska pronađena je u grobnici oblika ukopa u Mikeni.

Kupelji

Jedna je palača imala prostoriju s ugrađenom kadom. Kada nije imala odvod, pa se voda morala zahvaćati i vaditi posudom.

Posuda s mirisnim uljem

Kamena kada

Kamena stuba

★ Kupaonica u palači u Pilosu

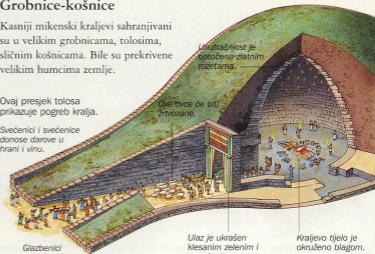
Grobnice-košnice

Kasniji mikenski kraljevi sahranjivani su u velikim grobnicama, tolosima, sličnim košnicama. Bile su prekrivene velikim humcima zemlje.

Ovaj presjek tolosa prikazuje pogreb kralja.

Svećenici i svećenice donose darove u hrani i vinu.

Glazbenici

Unutrašnjost je potpuno zlatnim rozetama.

Ove tove će biti zrtvovane.

Ulaz je ukrašen klesanim zelenim i crvenim kamenom.

Kraljevo tijelo je okruženo blagom.

Ratnici i trgovci

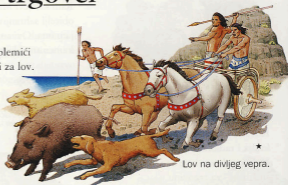
Rat je bio važan dio mikenskog života. Kraljevi i plemići su bili podučavani za ratnike, vješt obrtnici su izrađivali oružje od bronce, a pjesnici su pjevali o hrabrosti vojnika u boju.

Vaza sa slikom mikenskih ratnika

Lov

Kada nisu ratovali, plemići su dvokolicе koristili za lov. Lovili su divlje veprove, čijim kljovama su ukrašavali ratne kacige.

Lov na divljeg vepra.

Kada bi grad zaratio, vojsku je u borbi predvodio kralj. On i plemići su se vozili u brzim dvokolicama, a ostali vojnici su išli pješice.

Ljudi pozirevaju vojsku.

Na ovoj slici kralj grada Mikene predvodi vojsku u ratnom pohodu

Ovo su Levija vrata, glavni ulaz u Mikenu.

Gradske zidine su izgrađene od velikih kamenih blokova.

Kaciga ukrašena veprovim kljovama

Neki vojnici nose bronzane oklope.

Veliki pravokutni štit

Neki štitovi imaju oblik osmice.

Ove dvokolicе su načinjene od drveta i volovske kože.

Kralj nosi kacigu ukrašenu rogom.

Štitovi se izrađuju od volovske kože, razapeto preko drvenog okvira.

Vojnik-pješak

Napad na Kretu

Oko 1450. prije n.e. mikenski ratnici su otplovlili na Kretu i osvojili palaču u Knososu. Od Minojaca su preuzeli i pomorsku trgovinu i tako postali glavni trgovci na istočnom Sredozemlju.

Mikenski ratni brodovi

Trgovina

Mikenski trgovci su plovili sve do dalekog Egipta i Italije. Kupovali su bjelokost i plemenite metale, a prodavali vino, maslinovo ulje i proizvode poput oružja i lončarije.

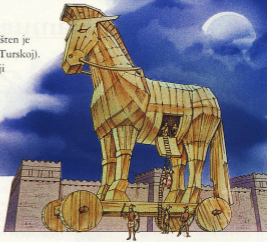
Ovaj prizor prikazuje dio mikenske luke.

Opsada Troje

Oko 1250. prije n.e. uništen je grad Troja (u današnjoj Turskoj). O ovom događaju postoji čuveni ep.

Prema legendi, trojanski kraljević Paris zaljubio se u Helenu, lijepu ženu mikenskog kralja. Paris je Helenu odveo u Troju, pa su ljutiti Mikenski napali grad i držali ga pod opsadom deset godina.

Mikenski vojnici izlaze iz drvenog konja. *

Jednog dana su pod zidinama Troje ostavili velikog drvenog konja i pretvarali se da su otplovlili. Trojanci su mislili da će im konj donijeti sreću, pa su ga uvukli u grad.

Te noći su mikenski vojnici skriveni u konju izašli i gradska vrata otvorili ostatku vojske. Troja je uništena, a Helena vraćena mužu.

Kraj Mikenaca

Nakon 1250. prije n.e. uslijedilo je mnogo nerodnih godina. Neki Mikenci su međusobno zaratili i krali jedni drugima stoku i žito. Neki su u potrazi za boljim životom čak napustili Grčku, a njihovi su gradovi polako opustjeli.

Važni datumi

- o. 2000. prije n.e. Mikenci se naseljavaju u Grčkoj.
- o. 1600.–1200. Mikena je bogata i moćna.
- o. 1450. prije n.e. Zauzimanje Knososa.
- o. 1250. prije n.e. Razaranje Troje.
- o. 1200. prije n.e. Gradovi su postupno napušteni.

Hamurabijevo carstvo

Bogovi i legende

Hamurabijev zakonik

Hamurabi je sastavio zakonik koji je vrijedio za sve ljude njegova carstva. Zakoni su bili uklesani u kameni stup, da ih svi mogu vidjeti.

Ove slike prikazuju neke Hamurabijeve zakone.

Svećenici pričaju kako je bog Marduk spasio svijet od strašnog morskog čudovišta.

Babilonci su imali mnogo bogova, ali Marduk je bio najvažniji. Vjerovali su da je Marduk stvorio svijet, izgradiвши na oceanu veliku splav i napunivši je zemljom.

Oko 2000 prije n.e.

Sumer i Akkad su napala pustinska plemena, Amoriti. Zauzeli su nekoliko gradova, pa i Babilon. Svakim gradom je vladala po jedna amoritska porodica.

Amoritski ratnici

Ako liječniku za vrijeme operacije umre pacijent, bit će mu odsječena ruka.

Kraj carstva

Nakon Hamurabijeve smrti carstvo je oslabilo. Oko 1595. prije n.e. grad Babilon su osvojili Hetiti i carstvo je propalo. (Na stranicama 52 i 53 vidjet ćete što se kasnije događalo u Babilonu.)

Oko 1792. prije n.e. mladić po imenu Hamurabi postao je kraljem Babilona. Borio se protiv drugih amoritskih kraljeva i pokorio čitav Sumer i Akkad, stvorivši moćno carstvo.

* Ova slika kralja Hamurabija načinjena je na osnovi kamenog reljefa.

Ako zidar izgradi kuću koja se sruši i u njoj netko strada, bit će pogubljen.

Ako netko nekome duguje novac, može mu umjesto toga dati ženu za robinju.

Važni datumi

- o. 2000. prije n.e. Dolazak Amorita.
- o. 1792-1750. Kralj Hamurabi vlada Babilonom i stvara Babilonsko carstvo.
- o. 1595. prije n.e. Hetiti osvajaju Babilon i carstvo propada.

Hetitsko carstvo

Kraljevi i ratovi

Najveći hetitski kralj bio je Šupiluliuma. Osvojio je Siriju, uništio susjedno Mitansko carstvo i izgradio svoje moćno carstvo.

Hetiti i Egipćani su postali ogorčeni neprijatelj. Vodili su veliku bitku kod Qadesha, u kojoj nitko nije pobijedio. Potom su sklopili mir.

Zlatni kip hetitskog kralja

Bogovi

Hetiti su imali mnogo bogova, a glavni bog je bio Tešub. Vjerovali su da on upravlja klimom.

Tešub s munjom u ruci

Kraj Hetita

Oko 1195. prije n.e. hetitsko carstvo su napali morski narodi (vidi str. 43). Neki Hetiti su opstali u Siriji, ali carstvo se raspalo.

Oko 2000. prije n.e. u Anadoliji (današnja Turska) su se nastanila hetitska plemena. Oko 1650. prije n.e. plemena su se ujedinila u jedno kraljevstvo, s prijestolnicom Hattushash.

Ratnici

Hetiti su bili sjajni ratnici. U bitke su išli bojnim dvokolica i nosili su željezno oružje, moćnije od brončanog kakvo su imali njihovi neprijatelji.

Na ovoj slici hetitski ratnici polaze u boj iz grada Hattushasha.

*

Ovaj čovjek upravlja dvokolica.

Kopije sa željeznim šijkom

Željezna kaciga

Strjelci marširaju pješice

Štit od vrbavog pruća

Kožna tunika pokrivena metalnim pločicama

Dvokolice su dovoljno prostrane za troje ljudi.

Ispod gradskih zidina postoji tunel, tako da ratnici mogu izjuri i iznenaditi neprijatelja.

Grad je okružen masivnim kamenim zidom.

Važni datumi

- o. 2000. prije n.e. Hetiti naseljavaju Anadoliju.
- o. 1650. prije n.e. Hattushash postaje prijestolnica hetitskog carstva.
- o. 1380.–1340. Vladavina kralja Šupiluliume.
- o. 1285. prije n.e. Bitka kod Qadesha.
- o. 1195. prije n.e. Morski narodi pobjeđuju Hetite.

Egipatsko carstvo

Oko 1720. prije n.e. Egipat su osvojili Hiksi. Oni su imali konje i dvokolice i lako su porazili egipatske vojnike-pješake. Egipćani su postupno naučili koristiti dvokolice i izbacili su Hikske iz Egipta. Onda su počeli osvajati okolne zemlje i ubrzo su izgradili veliki imperij.

Egipatska slika koja prikazuje konja i dvokolice

Faraoni ratnici

Egipćane su u bitke vodili njihovi faraoni (kraljevi), koji su bili vješti vojnici. Najveći ratnik-faraon bio je Tutmozi III., koji je 17 puta predvodio svoju vojsku u rat. Tijekom njegove vladavine Egipatsko carstvo je bilo najveće.

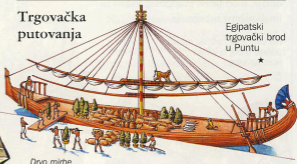
Najopasniji neprijatelji Egipta bili su Hetiti. Faraon Ramzes II. borio se protiv njih više od 30 godina. Dvije zemlje napokon su sklopile primirje i Ramzes se oženio hetitskom princezom.

Kip Tutmozisa III.

*

Trgovačka putovanja

Egipćani su imali vlastite rudnike zlata i mogli su zlatom kupovati što požeše. Trgovali su s drugim zemljama u svome carstvu i izvan njega (vidi gornju kartu). Neki trgovci su išli čak do Punta, mjesta na istočnoj obali Afrike. Tamo su kupovali dragocjeno drvo mirhe, čiju su smolu koristili za proizvodnju tamjana.

Na ovoj slici posjetitelji donose darove faraonovom dvoru. Neki stupovi su uklonjeni da bi se vidio veći dio prijestolne dvorane.

Faraonov dvor

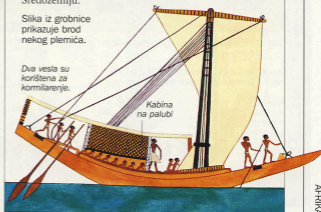
Ljudi su iz cijelog carstva dolazili na faraonov dvor. Donosili su robu na prodaju i bogate darove za faraona. Darovi su bili neka vrsta poreza, dažbine, koju su svi pokoreni narodi morali plaćati. Neki inozemni vladari čak su slali svoje kćeri da se udaju za faraona, koji je imao mnogo žena.

Putovanje

U Egiptu je bilo svega nekoliko cesta, jer ih je svake godine odnosila poplava. Najlakše je bilo putovati brodom uzduž Nila. Trgovački brodovi također su jedrili sve do luka na Crvenom moru i istočnom Sredozemlju.

Slika iz grobnice prikazuje brod nekog plemića.

Dva vesla su korištena za kormilarerije.

Bogovi i hramovi

Egipćani su imali mnogo bogova i boginja. Većina ih je bila povezana s nekom životinjom ili pticom, a na crtežima i reljefima su često prikazivani sa životinjskom ili ptičjom glavom. Tako ih je bilo lako prepoznati.

Ma'at, boginja istine i pravde

Tavret, ženka vodenkonja, čuvala je trudnice i malu djecu.

Oziris, gospodar mrtvih

Horus, sin Izide i Ozirisa, bio je bog neba. Imao je glavu sokola.

Izida, Ozirisova žena i sestra, bila je boginja zanatstva.

Bast, boginja-mačka

Ra, bog Sunca, ponekad je prikazivan s glavom jastreba.

Tot, bog mudrosti i pisanja, imao je glavu ibisa (vrsta ptice).

Anubis, bog smrti, imao je glavu šakala.

Amon je bio kralj bogova tijekom Novog kraljevstva.

Ovaj hram u Abu Simbelu, u Nubiji, isklesan je u živoj stijeni.

Ovo je svečanost posvećena Bast, boginji-mački. Povorka je upravo izašla iz hrama.

Povorku predvođe svećenici i svećenice.

Ovaj svećenik pali tamjan.

Zlatni čamac

Kip Bast

Oltar

Ovi bikovi će biti žrtvovani.

Plesačice

Glazbenici

Egipćani su gradili brojne ogromne kamene hramove uzduž obala Nila. Vjerovali su da njihovi bogovi i boginje žive u hramovima.

U svakom hramu se nalazio kip boga koji tu živi. Svećenici su svakog jutra budili boga, prali kip, oblačili ga, davali mu hranu i molili mu se.

Obični ljudi nisu ulazili u hram. Kip boga su vidjeli samo u danima svečanosti, kada je nošen ulicama.

Uz hram su se nalazile zanatske radionice, knjižnica i škola. Tu je radilo mnogo ljudi.

Neki ljudi koji su radili u hramu

Pisar (skriba, njegov posao je da čita i piše drugima)

Stolar

Lončar

Tkalja

Kipar

Papir je veoma skup, pa djeca pišu na komadićima gline.

Učitelj je pisar.

Škola pri hramu

Neki dječaci iz bogatih obitelji pohađali su školu pri hramu kako bi naučili čitati i pisati. Stariji dječaci su mogli učiti povijest, zemljopis, vjeronauk, jezike, matematiku i medicinu. Djevojčice nisu išle u školu. Njih su kod kuće poučavale majke.

Pismo

Egipćani su pisali slikama ili znacima koje zovemo hijeroglifi. Pisari su pisali na naročitom papiru, papirusu, koji je izrađivan od posebne trske. Tinta se izradivala u čvrstim blokovima i trebalo ju je miješati s vodom.

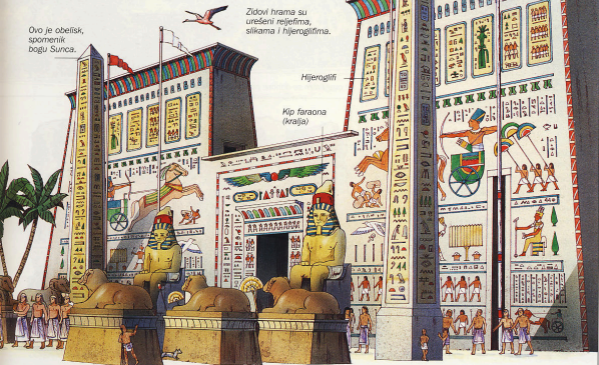
Papirus

Blok tinte

Drvena pera

Ovo je obelisk, spomenik bogu Suncu.

Zidovi hrama su urešeni rejeffima, slikama i hijeroglifima.

Hijeroglifi

Kip faraona (kralja)

Život kod kuće

Egipatske kuće bile su sagrađene od opeke koja se dobivala miješanjem blata i slame. Opeke su se potom stavljale u drvene kalupe i sušile se na suncu. Većina kuća je imala samo jednu ili dvije sobe, ali bogataši su živjeli u velikim, luksuznim vilama.

Ova velika vila pripada bogatom plemiću. On posjetitelje prima u svečanoj dvorani. Dio kuće je uklonjen da bi se vidjela njezina unutrašnjost.

Ovi zidovi su ožbukani i obojeni u bijelo.

Ovdje živi vratar. On odbija nepoželjne goste.

Ovdje žive sluge.

Vinograd

Tijesak za vino

Žitnica

Spavaonica

Dvorana za prijeme

Obitelj priređuje prijem u središnjoj dvorani.

Ova djeca na krovu igraju društvenu igru.

Jarko obojeni stupovi

U ovaj hram se donose pakleni bogovima.

Zabave

Bogati Egipćani često su priređivali velike zabave s mnogo jela i pića. Goste su zabavljali glazbenici, pjevači, plesači, žongleri i akrobati. Sluge su stavljale gostima na glave kuje od namirisanе masti.

Mast se topila i slijevala im se niz lice, a to ih je hladilo i davalo im lijep miris.

Miomirisna mast

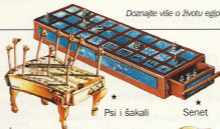

Ova egipatska slika prikazuje goste, plesače i glazbenike na zabavi.

Igre

Egipćani su imali nekoliko vrsta društvenih igara, poput ove dvije prikazane desno, ali nitko nije siguran po kojim su se pravilima igrala. Djeca su se igrala loptama, zvrkovima, lutkama i životinjama od drveta i pečene gline.

Psi i šakali

Senet

★ Pas igračka

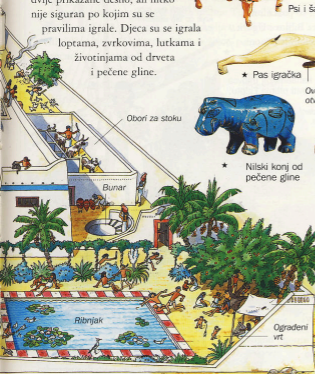
Ova ručica otvara usta psa

★ Niski konj od pečene gline

★ Glinene lopte

Obori za stoku

Bunar

Ribnjak

Ograđeni vrt

Nadstrešnica za zaštitu od sunca

Kraj egipatskog carstva

Posljednji veliki faraon-ratnik bio je Ramzes III. On je Egipat obranio od pljačkaša koje su nazivali Morski narodi (vidi str. 43).

Nakon Ramzesove smrti carstvo je oslabilo. Izbio je građanski rat i Egipat su osvojili najprije Asirci, potom Nubijci i na kraju Perzijanci.

Egipat je 332. g. prije n.e. osvojio Aleksandar Veliki (vidi str. 62 i 63). Nakon njegove smrti zemljom je vladala dinastija Ptolemeja, potomaka jednog od njegovih generala.

Godine 32. prije n.e. s Egiptom je zaratio Rim. Egipat je pobijedio i kraljica Kleopatra, posljednja vladarica iz loze Ptolemeja, odlučila se ubiti. Egipat je nakon toga postao dijelom Rimskog carstva.

Kleopatra

Sportovi

Najpopularniji sportovi su bili lov i ribolov. Plemići su lovili barske ptice i riječne životinje, poput krokodila i vodenkonja. Ljudi su voljeli i hrvanje, mačevanje i igre snage, poput navlačenja.

Ovaj prikaz navlačenja potječe sa zidne slike.

Lov na vodenkonja iz čamca od trske.

Važni datumi

- o. 1720. prije n.e. Hiksi osvajaju Egipat. Kraj Srednjeg kraljevstva.
- o. 1570. prije n.e. Hiksi su potisnuti. Počinje Novo kraljevstvo.
- o. 1450. prije n.e. Egipatsko carstvo je na vrhuncu.
- o. 1280. prije n.e. Ramzes II. sklapa mir s Hetrima.
- o. 1190. prije n.e. Napad Morskih naroda.
- o. 1070. prije n.e. Novo kraljevstvo se raspada u građanskom ratu.
- 671. prije n.e. Egipat osvajaju Asirci.
- 525. prije n.e. Egipat osvajaju Perzijanci.
- 332. prije n.e. Egipat osvaja Aleksandar Veliki.
- 30. prije n.e. Egipat postaje dijelom Rimskog carstva.

Narod Kanaana

Trgovina

Kanaanski trgovci su polazili na put morem iz luka Biblos i Ugarit. Trgovali su po cijelom istočnom Sredozemlju.

Ova slika prikazuje kanaanskog trgovca kako se sprema isploviti prema Egiptu.

Ovi robovi će biti prodani egiptaskim plemićima.

Trgovac

Pisar bilježi svu robu koja će biti utovarena na brod.

Jarko obojene tkanine

Kutija od bjelokosti

Zlatni pehari i vaze

Posude s uijem

Posude s vinom

Zemlja Kanaan nalazila se na istoku Sredozemlja. Stanovnici Kanaana bili su poljodjelci i trgovci i živjeli su u mnogom malih kraljevstava. Svako kraljevstvo je imalo grad ograđen zidinama i okružen selima i njivama.

Utvrdni grad Ebla

Ogromno cedrovo drveće koje je raslo na sjeveru zemlje bilo je veoma cijenjeno i Kanaan je njegovom prodajom postao bogat. O njega su se stalno otimala velika carstva, poput egiptaskog i hetitskog. Oko 1550. g. prije n.e. većim dijelom Kanaan vladao je Egiptat.

Cedrovo stablo

Bogovi

Kanaanci su imali mnogo bogova, ali najmoćniji je bio Baal, bog kiše, grmljavine i rata. Njegova žena, Astarta, bila je boginja ljubavi.

Svećenici su na oltarima na vrhovima planina žrtvovali životinje.

Kip Baala

Kanaanci su izmislili pismo sa samo 27 slova. Njega je bilo mnogo lakše koristiti nego egiptasko ili sumersko pismo, koja su imala na stotine znakova.

Glina pločica s urezanim kanaanskim pismom

Invazije

Između 1195. i 1190. prije n.e. Kanaan su napali Morski narodi (vidi sljedeću stranicu). Neki Morski narodi su se naselili na jugu, ali Kanaanci su zadržali vlast na sjeveru.

Pljačkaši sa Sredozemlja

Morski narodi su vjerojatno došli iz Grčke, s grčkih otoka i iz jugozapadne Turske. Oko 1195. prije n.e., zbog nevolja u svojoj zemlji, odlučili su potražiti novo mjesto za život, pa su napali istočno Sredozemlje.

Vojska Morskih naroda uništila je hetitsko carstvo, a onda je jedan njezin dio otplovio na jug i napao gradove na obali Kanaana. Drugi su pošli pješice, usput ubijajući i uništavajući sve na što su naišli.

Morski narodi u pokretu
Žene i djeca putuju na kolima.

Okolo 1190. prije n.e. Morski narodi su napali i Egipat. Borili su se na moru i kopnu i napokon bili poraženi u velikoj bitci uz obale Egipta.

Ova slika prikazuje pomorsku bitku između Morskih naroda i Egipćana.

Morski narodi se bore kopljima i mačevima.

Ovo plemo su Šerdani. Njihove kacige su ukrašene rogovima.

Ovaj brod je prevrnut u bitci.

Brodovi Morskih naroda imali su na svakom kraju u drvu izrađenu ptičju glavu.

Kožna tunika

Egipćani napadaju jedan brod Morskih naroda.

Mnogi pripadnici Morskih naroda su se utopili.

Egipćani se bore kopljima ili lukom i strijelama.

Filistejci

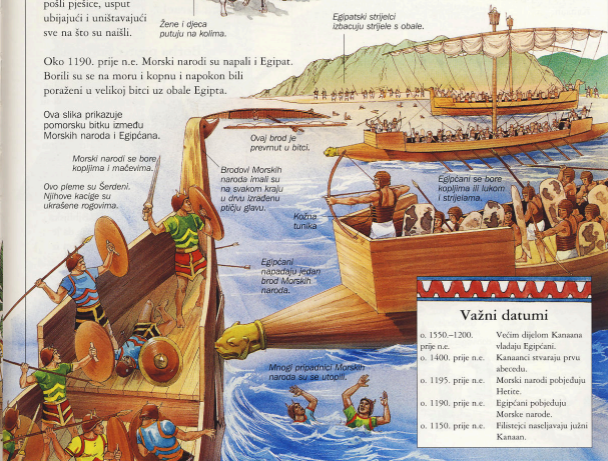
Nakon poraza, Morski narodi su se razili po cijelom Sredozemlju. Jedno plemo, Peleseti, nastanilo se u južnom Kanaanu, koji je po njima kasnije nazvan Palestina. U Bibliji je taj narod nazvan Filistejci.

Filistejci su imali moćno željezno oružje koje im je pomoglo pokoriti okolna plemena, među njima i Hebreje (vidi str. 44 i 45).

★ Filistejski mrtvački kovčez su se izrađivali od pečene gline.

Egipatski strijelci izbacuju strijele s obale.

Važni datumi

- o. 1550–1200. Većim dijelom Kanaana vladaju Egipćani.
- o. 1400. prije n.e. Kanaanci stvaraju prvu abecedu.
- o. 1195. prije n.e. Morski narodi pobjeđuju Hetite.
- o. 1190. prije n.e. Egipćani pobjeđuju Morske narode.
- o. 1150. prije n.e. Filistejci naseljavaju južni Kanaan.

Hebrejska (židovska) kraljevstva

Drevni Hebreji su živjeli u šatorima.

Rana hebrejska plemena lutala su uzduž rubova pustinje oko Kanaana. Za razliku od većine drevnih naroda, vjerovali su u samo jednog boga. Smatrali su da će ih on čuvati ako ga budu slušali.

Veliki bijeg

O Hebrejima govori Stari zavjet, dio Biblije. Jedna čuvena priča govori kako su morali raditi za egipatske faraone. Predvođeni čovjekom po imenu Mojsije, pobjegli su preko pustinje u Kanaan.

Bijeg Hebreja iz Egipta Biblija naziva Egzodusom.

Osvajanje Kanaana

Hebreji su stigli u Kanaan vjerojatno oko 1250. g. prije n.e. Nakon dugog ratovanja, osvojili su dio zemlje i naselili se.

Ova slika prikazuje presjek kuće hebrejskog seljaka.

★

Obitelji živi na katu.

Krušna peć

Miješanje tjestera

Životinje su smještene u prizemlju.

Gnječenje maslina za dobivanje ulja

Kože se uzgajaju zbog mesa i mlijeka.

Ova žena prede vunu.

Ova djevojka ide po vodu.

Krov se koristi kao dodatna prostorija.

U voćnjaku se uzgajaju masline, smokve, datulje i šipak.

Ovdje se čuvaju zito, ulje i vino.

U vrtu se uzgajaju grah, točac, grašak i bijeli i crveni luk.

■ Izraelsko kraljevstvo u vrijeme Davida i Salomona
■ Filistejske zemlje

Borba protiv Filistejaca

Hebreji su morali braniti svoju zemlju od Filistejaca, koji su se naselili na obali.

Hebreji su izabrali čovjeka po imenu Šaul da im bude kralj i vojskovođa, ali pravi junak rata bio je dječak David. Biblijska priča kaže da je on kamenom iz pračke ubio najjačeg filistejskog ratnika.

David ubija Golijata, filistejskog ratnika.

Kralj David

Nakon Šaulove smrti, David je postao kraljem. Pobjedio je Filistejce i ujedinio Hebreje u jedno kraljevstvo, Izrael. Osvojio je Jeruzalem i pretvorio ga u svoju prijestolnicu.

Kralj Salomon

Davidov sin Salomon uspostavio je trgovinu s drugim zemljama, poput Fenicije, pa je Izrael postao bogat i moćan. Od svoga je bogatstva izgradio ogroman hram u Jeruzalemu, za jedinog boga svoga naroda.

Ova slika prikazuje presjek Salomonovog hrama u Jeruzalemu.

Pred Salomonovim hramom nalazio se brončani bazen pun svete vode.

U Izgradnji hrama Hebrejima su pomagali majstori Fenicijanci.

Hram je sazidan od vapnenca.

Zidovi su obloženi fenicijskom cedrovinom.

Ova prostorija je Unutrašnje svetište. U nju jednom godišnje ulazi Vrhovni svećenik.

Zidovi su obloženi zlatom.

Brončani stup

Trijem

Glavna dvorana

Zlatni svjećnjaci

Skladišta za blago hrama

Žito se žrtvuje spaljivanjem na oltaru.

Ova Skrinja se zove Zavrjetni kovčeg. U njemu su kamene tablice na kojima su uklesani sveti zakoni, nazvani Deset zapovijedi.

Kovčeg čuvaju dva zlatna kipa.

Dva kraljevstva

Nakon Salomonove smrti počele su svade između sjevera i juga. Zemlja se podijelila na dva kraljevstva, izraelsko na sjeveru i judejsko na jugu.

Kraj hebrejskih kraljevstava

Godine 722. prije n.e. Izrael su napali i osvojili Asirci. Izraelci su se kasnije pobunili, pa su mnogi odvedeni u Asiriju kao roblje. Judejce su pokorili Babilonci koji su uništili Jeruzalem i porobili sve starosjedioce. Judejci, od kojih su nastali Židovi, mogli su se vratiti kućama tek nakon propasti Babilonskog carstva.

Babilonci odvođe u ropstvo porobljene Judejce.

Važni datumi

- o. 1250. prije n.e. Hebreji siđu u Kanaan.
- o. 1020. prije n.e. Saul postaje kraljem.
- o. 1000.–965. Vladavina kralja Davida. Pobjeda nad Filistejcima.
- o. 965.–928. Vladavina kralja Salomona. Izgradnja hrama.
- o. 926. prije n.e. Podjela kraljevstva na Izrael i Judeju.
- 722. prije n.e. Asirci osvajaju Izrael. Babilonci uništavaju Jeruzalem. Judejci su odvedeni u ropstvo.
- 587. prije n.e.

Fenički trgovci

Feničani su potomci Kanaanaca koji su živjeli na istočnoj obali Sredozemnog mora (vidi str. 42). Oko 1200. g. prije n.e. oni su postali najuspješniji trgovci drvnog svijeta.

Gradovi na moru

Glavne trgovačke luke Feničana bili su gradovi Tir, Sidon i Biblos. Bili su zaštićeni debelim zidinama, a svaki je imao svoga kralja koji je živio u bogatoj palači.

Grad na obali Fenicije

Brodovi i plovidba

Feničani su bili odlični moreplovci. Njihovi snažni trgovački brodovi plovili su čitavim Sredozemljem i izvan njega, vjerojatno čak do Britanskog otočja. Jedna ekspedicija je oplovila cijelu Afriku.

Ova slika prikazuje utovar robe na brod u feničkoj trgovačkoj luci.

Soj iz sjeverne Afrike

Bjelokost iz Egipta

Bakar s Cipra

Bale grimizne tkanine

Fenička cedrovina

Ovaj trgovac želj kupiti tkaninu.

Teret se čuva ispod palube.

Ovaj trgovački brod se sprema zaploviti prema Španjolskoj.

Posude cedrovog ulja, vina i začina

Staklene boce se pakiraju u glinene čupove, da bi bile sigurnije.

★ Releif u bjelokosti

Zanati

Vješti obrtnici su izrađivali predmete za prodaju u drugim zemljama. Feničani su bili poznati po obradi bjelokosti i prekrasnim staklenim bocama i perlama.

★ Staklena perla

Grimizni ljudi

Feničani su iz jedne vrste školjaka dobivali skupocjenu grimiznu boju. Ime "Feničani" potječe od grčke riječi koja znači "grimizni ljudi".

★ Školjka iz koje se dobiva grimiz

Brod se upravlja pomoću dva ogromna vesla na krmu.

Ratni brod plovi ispred da zaštiti trgovce od gusara.

Ratni brod s dva niza vesala zove se birema.

Brod je izgrađen od cedrovine i borovine.

Ovo je trgovac, vlasnik broda.

Grad Kartaga

Trgovci su osnivali trgovačke postaje i kolonije širom Sredozemlja. Najčuvenija je bila Kartaga, na sjevernoj obali Afrike. Osnovala ju je fenička princeza koja je prijevaramo uvjerila lokalnog afričkog vladara da joj prepusti dovoljno zemlje za izgradnju grada.

Luka Kartage

Rimski vojnici uništavaju Kartagu.

Pismo

Feničani su pronašli jednostavno pismo sa samo 22 slova. Od njega se postupno razvila današnja abeceda.

Dio feničkog pisma

Fenička slova **𐤁 𐤂 𐤃 𐤄 𐤅 𐤆**

Današnja latinica **H K L M N Q**

Kraj Feničana

Premda su Feničani postajali dijelom moćnih carstava – Asirije, Babilona i Perzije, njihov način života nije se promijenio sve dok ih 332. prije n.e. nije osvojio Aleksandar Veliki. Grad Kartaga je ostao moćan još 200 godina, a onda su ga, 146. prije n.e., uništili Rimljani.

Važni datumi

o. 1200.–1000. prije n.e.
o. 814. prije n.e.
o. 701. prije n.e.
332. prije n.e.
146. prije n.e.

Feničani postaju bogati i moćni.
Izgradnja Kartage.
Feničiju osvajaju Asirci.
Feničiju osvaja Aleksandar Veliki.
Rimljani razaraju Kartagu.

Asirci u ratu

Nekada davno, Asirci su živjeli na malom dijelu obradive zemlje uz rijeku Tigris. Oko 2000. g. prije n.e. došli su osvajači koji su Asiriju pretvorili u kraljevstvo. Asirci su bili vrlo ratoborni. Često su napadali okolne zemlje, ali su uvijek bili pobjeđeni. Na kraju su, pod vodstvom niza moćnih kraljeva, pokorili okolna kraljevstva i izgradili ogromno carstvo.

Polazak u rat

Moćna asirska vojska je svake godine polazila u osvajanje novih zemalja. Vojnici su prije odlaska u borbu morali daleko putovati.

Ova slika prikazuje asirsku vojsku kako prelazi rijeku.

Većinu vojske čine pješaci.

Okrutni osvajači

Pokoreni narodi su morali asirskom kralju plaćati visoke poreze. Tko bi odbio platiti, bio bi okrutno kažnjen. Gradovi koji bi se pobunili bili su napadani.

Čovjek na ovom reljefu plaća porez devom.

Napad na grad

Asirci su bili stručnjaci za napade na gradove. Opkolili bi grad, tako da nitko ne može iz njega izaći. Onda bi zidine zasipali kamenjem i osvajali grad.

Ova slika prikazuje Asirce kako napadaju pobunjeni grad.

Glasnik donosi vijesti o pobuni u još jednom gradu.

Kažnjavanje pobunjenika

Pokoreni grad bi često bio razoren, a njegovi stanovnici porobljeni ili ubijeni. Mnogi su mučeni do smrti. Asirci su se nadali da će time prestrašiti druge gradove, da se i oni ne pobune, ali umjesto toga su postajali još omraženiji.

Vojnici ruše gradske zidine.

Ova slika prikazuje asirske vojnike kako uništavaju osvojeni grad.

Kuće u gradu su zapaljene.

Asirci kod kuće

Većina stanovnika Asirije bili su poljodjelci. Kopali su kanale za navodnjavanje njiva i uzgajali ječam, sezam, grožđe i povrće. Držali su ovce, koze i krave.

Drvena motka

Kamen

Ova sprava, šaduf, služi za navodnjavanje njiva.

Asirski seljak na poslu

Bogovi i duhovi

Asirci su vjerovali da njihova zemlja pripada Ašuru, njihovom glavnom bogu. Imali su i mnogo drugih bogova i boginja, a vjerovali su i u zle duhove.

Moćni kraljevi

Asirski kraljevi su vjerovali da su ih bogovi izabrali da vladaju Asirijom i pokoravaju nove zemlje. Davali su sebi veličanstvene titule, poput "kralj svijeta". Kralj je bogovima služio i gradnjom hramova i rukovođenjem vjerskim svečanostima.

Kip kralja Ašurnasirpala

Gradovi i palače

Asirci su gradili veličanstvene gradove s prekrasnim palačama i hramovima. Njihova prva prijestolnica, Ašur, dobila je ime po bogu. Kasnije je kralj Ašurnasirpal II. sagradio novu prijestolnicu, Nimrud.

Prijestolna dvorana Ašurnasirpalove palače u Nimrudu.

Ovo je jedan od dva kipa koji čuvaju ulaz u prijestolnu dvoranu.

Sluga drži baldahin nad kraljem.

Ovaj kip ima ljudsku glavu i tijelo krlinog lava.

Glasnik donosi kralju novosti iz carstva.

Pisar hvata zabilješke.

Do vremena Ašurbanipala, posljednjeg velikog asirskog kralja, prijestolnica je preseljena u novi grad, Ninivu.

Ova slika prikazuje kralja Ašurbanipala i njegovu kraljicu u dvorskom vrtu u Ninivi.

Diple

Harfa

Kraljevi psi

Lotos cvjeta u jezeru.

Glasbenici

Knjižnice

Asirska knjižnica

Svaka glinena pločica je prekrivena tekстом.

Palača u Ninivi je imala knjižnicu sa stotinama glinenih pločica koje je kralj Ašurbanipal skupljao iz čitavog carstva. Bilo je tu pločica o povijesti, vjeri, matematici i medicini.

Lov na lavove

Kad nisu ratovali, asirski kraljevi su lovili lavove, kako bi pokazali svoju vještinu i hrabrost. Lavovi su čuvani u posebnim parkovima, pa je kralj mogao loviti kad god to poželi.

Kralj Ašurbanipal u lovnom parku

Vojnici štitovima sprječavaju da lavovi pobjegnu.

Kralj se sprema kopljem probosti lava.

Lavovi se drže u kavezima.

Vinova laza stvara hladovinu.

Sluge mašu lepezama da rashlade kralja i kraljicu u otjeraju muhe.

Kolači od meda i smokava

Kralj leži na ležaljci.

Tamjan se pali zbog mirisa.

Namještaj je ukrašen zlatom i bjelocosti.

Medijanski vojnik

Kraj carstva

Na kraju je asirsko carstvo postalo toliko veliko da ga kralj više nije mogao nadzirati.

Gradovi su se pobunili i carstvo se počelo raspadati. Godine 612. prije n.e. stanovnici Babilona i obližnje Medije su se udružili i napali Asiriju. Gradovi Ašur i Niniva su uništeni, a carstvo se raspalo.

Važni datumi

o. 2000. prije n.e.	Asirija postaje kraljevstvo.
o. 1000.–663. prije n.e.	Asirci izgrađuju moćno carstvo.
883–859. prije n.e.	Vladavina kralja Ašurnasirpala II. Izgrađnja Nimruda. Kralj Senačerb podiže grad Ninivu.
704–681. prije n.e.	Vladavina kralja Ašurbanipala
668–627. prije n.e.	Babilonci i Medianjani napadaju Asiriju. Carstvo propada.
612–609. prije n.e.	

Grad Babilon

Glinena glava kasitske svećenice

Babilon je stekao moć za vladavine Hamurabija (vidi str. 34). Kada je njegovo carstvo propalo, grad je zauzelo pleme Kasita, koji su mirno vladali više od 400 godina.

Oko 730. prije n.e. Babilon je postao dijelom asirskog carstva. Stanovnici Babilona su se često bunili protiv Asiraca, koji su na kraju napali i uništili grad.

Babilonski general po imenu Nabopolasar se 625. prije n.e. proglasio babilonskim kraljem. Udružio se sa susjednom Medijom kako bi zajedno pobijedili Asirce. On i njegov sin, kralj Nabukodonosor II., obnovili su Babilon i pretvorili ga u jedan od najbogatijih gradova svijeta.

Ova slika prikazuje grad Babilon u vrijeme svečanosti povodom Nove godine.

Ovo su ištarina vrata. Dobile su ime po boginji Ištar.

Vrata su obložena jarkoplasticnim pločicama.

Cesta zvana Put procesije vodi u grad.

Slike bikova i zmajeva

Kip boga Marduka iznose na oltar koji se nalazi iza grada.

Ova stepenasta kula se zove zigurat. Sagradio ju je Nabukodonosor u čast boga Marduka.

Svetište

Ovdje žive svećenici.

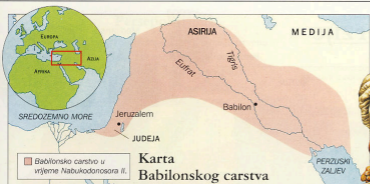
Kraljeva prijestolna dvorana

Kraljevska palača

Ovi vrtovi poznati su kao Babilonski viseći vrtovi.

Nabukodonosor je vrtove izgradio za svoju ženu, jer su joj nedostajali zeleni brjegov i njezine domovine.

Narod promatra procesiju s' gradobrana.

Karta Babilonskog carstva
Babilonsko carstvo u vrijeme Nabukodonosora II.

Vjera

Glavni bog Babilzona vao se Marduk. Njemu je bila posvećena svečanost Nove godine, koja je trajala 11 dana. Glavna boginja je bila Ištar, boginja ljubavi i rata.

★ Kip boginje Ištar

Izgradnja carstva

Kralj Nabukodonosor II. je vodio mnoge ratove i izgradio veliko carstvo. Jedan od najčuvenijih ratova je vodio protiv Judeje. Kad se ona pobunila, uništio je Jeruzalem, njihovu prijestolnicu, i tisuće Judejaca odveo u Babilon, u roblje.

Posebne sprave su nosile vodu na vrh Visećih vrtova.

Voda se slijeva niz terase i zalijeva biljke.

Predviđanje budućnosti

Babilonci su vjerovali da se budućnost može predvidjeti razgledanjem životinjske utrobe. Svećenici su imali glinene modele na kojima su učili predviđati.

Glineni model ovčijih jetara ★

Kraj Babilona

Godine 539. prije n.e. Babilon je osvojila vojska Perzije (današnji Iran), pa je postao dijelom moćnog Perzijskog carstva (vidi str. 54 i 55).

Važni datumi

- o. 1595.–1155. Babilonom vladaju Kasiti.
- prije n.e. Babilon postaje dijelom Asirskog carstva.
- o. 730. prije n.e. Uništenje Babilona.
- 689. prije n.e. Vladavina kralja Nabopolasara. Pobjeda nad Asircima.
- 625.–605. prije n.e. Vladavina kralja Nabukodonosora II. Obnova Babilona.
- 605.–562. prije n.e. Babilon postaje dijelom Perzijskog carstva.
- 539. prije n.e.

Moć Perzije

Perzija je staro ime za današnji Iran. Oko 1300. prije n.e. tu oblast su osvojila dva plemena, Medijanci i Perzijanci. Osnovali su dva kraljevstva, Mediju na sjeveru i Perziju na jugu.

Friz prikazuje perzijske vojnike. ★

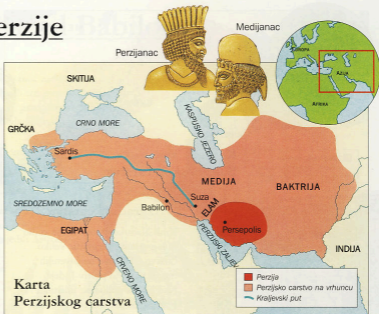
Perzijski kralj Kir II. je 550. g. prije n.e. pokorio Medijance, zauzeo njihovu zemlju i izgradio ogromno carstvo. Kasnije, pod kraljem Darijem I., perzijsko carstvo je postalo najveće u dotadašnjoj povijesti.

Kraljevski put

Darije je širom carstva izgradio dobre putove, pa su glasnici brže putovali. Kraljevski put se protezao 2700 km, od Sardisa na zapadu, do prijestolnice u Suzi.

Glasnik stiže u svratište na Kraljevskom putu.

Karta Perzijskog carstva

■ Perzija
■ Perzijsko carstvo na vrhuncu
— Kraljevski put

★ Perzijska narukvica od čistog zlata

Upravljanje carstvom

Kralj Darije je prikupljao poreze od pokorenih naroda u cijelom carstvu i postao je čudesno bogat. Dozvoljavao je pokorenim narodima da zadrže svoju vjeru i način života, pod uvjetom da uredno plaćaju porez.

Darije je svoje ogromno carstvo podijelio na provincije. Svakom provincijom je upravljao namjesnik, satrap. Državni dužnosnici su pazili kako bi satrapi ostali vjerni kralju.

Ova slika prikazuje kralja Darija kako prima posjetitelje u prijestolnoj dvorani.

Persepolis

Darije je dijelom svoga bogatstva izgradio veličanstvenu palaču u Persepolisu. Tijekom svečanosti Nove godine, službenici iz svih krajeva carstva dolazili su u palaču s darovima za kralja.

Ova slika prikazuje ljude koji dolaze u Persepolis na svečanost Nove godine

Ovo je Velika dvorana, gdje kraj prima posjetitelje. U nju može stati 10.000 ljudi.

Vrhovi stupova su isklesani u obliku bika.

Velika dvorana je iznutra ukrašena zlatom, srebrom, bjelokosti i ebanovinom.

Ovaj čovjek je doveo devu iz Baktrije.

Afrikanac nosi bjelokost.

Posjetitelji čekaju u dvorištu palače.

Perzijski službenici

Skit je donio tkaninu i zlatnu narukvicu.

Stubište pokriveno refejima.

Ovaj Indijac donosi posude prepune zlatne prašine.

Babilonac sa zlatnom i srebrnom zjelom.

Medianac pokazuje ljudima gdje će čekati.

Ovaj čovjek je iz Elama. Donio je kralju lavljeg mladunca.

Stražari

Vjera

Perzijanci su poštovali učenje proroka po imenu Zaratustera (ili Zoroaster), koji je smatrao da postoji samo jedan bog. Vatra je bila sveta, a sveti plamen su održavali svećenici (magi).

Svećenici su donosili granje za održavanje svete vatre.

Kraj

Perzijskog carstva

Perzija je mnogo godina bila u ratu s Grčkom. Perzijanci su dobili neke bitke, ali su na kraju poraženi. (O tim ratovima ćete više pronaći na stranici 57).

Nakon smrti Darijevog sina, kralja Kserksa I., carstvo je oslabilo. Perziju je godine 331. prije n.e. osvojio Aleksandar Veliki (vidi stranice 62 i 63).

Važni datumi

- o. 1300. prije n.e. Naseljavanje Medianaca i Perzijanaca.
- o. 700.–600. prije n.e. Osnivanje kraljevstva Medije i Perzije.
- 559.–530. prije n.e. Kir II. vlada Perzijom.
- 550. prije n.e. Kir pobjeđuje Medijance.
- 522.–486. prije n.e. Perzijom vlada Darije I. Carstvo je na svojem vrhuncu.
- 490.–479. prije n.e. Perzijanci nastaju s Grcima.
- 486.–464. prije n.e. Perzijom vlada Kserks I.
- 331.–330. prije n.e. Aleksandar Veliki osvaja Perziju. Persepolis je spaljen.

Grci u ratu

Vojnici i vojske

Svi gradovi-države su imali svoju vojsku i često su ratovali jedni protiv drugih. Teško naoružano pješništvo, hopliti, bilo je najvažniji dio vojske.

Ova slika pokazuje skupinu hoplita (vojnika pješaka) u gusto zbijenim redovima.

Ovakva vojna postrojba se naziva falanga.

Vojnici u prednjem redu imaju spuštenu koplj.

Ako ovaj vojnik pogine, njegovo mjesto će zauzeti čovjek iza njega.

Vojnici su zaštićeni zidom preklapajućih štitova.

Grčki hoplit

Karta Grčke

Nakon pada Mikenske civilizacije (vidi stranicu 33), život u Grčkoj bio je težak. Ljudi su sve svoje vrijeme morali trošiti na proizvodnju hrane i zaboraviti na mnoge vještine kojima su ovladali, poput pisanja. To se razdoblje naziva Grčko "mračno doba".

Grčki trgovački brod

Od oko 800. g. prije n.e. Grci su počeli trgovati s drugim zemljama i počeli se bogatiti. Živjeli su u malim gradovima-državama koji su svi imali vlastite vladare i carinike. Grad-državu je činio sam grad i poljodjelska imanja što su ga okruživala. Dvije najvažnije države bile su Atena i Sparta.

Sparta

Najokrutniji grčki ratnici dolazili su iz Sparte. Svi spartanski muškarci bili su profesionalni vojnici koji su cijeli život provodili u vježbanju i borbi. Dječaci su od svojih majki oduzimani u dobi od sedam godina i odmah započinjali s vježbanjem. I djevojke su morale održavati kondiciju i dobro zdravlje, kako bi rađale snažnu, zdravu djecu.

* Brončani kip spartanskog ratnika

Kip Spartanke koja sudjeluje u utrci

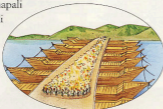
Prvi trkač maratonac

Prvi maraton

Godine 490. prije n.e. Grčku su napali Perzijanci. Grci su se branili i pobijedili ih u žestokoj bitci kod Maratona. Jedan vojnik je pretrčao više od 42 km od Atene, dojavio tu vijest i pao mrtav od iscrpljenosti. Suvremena maratonska utrka je dobila ime po tom čuvenom događaju.

Perzija uzvraća udarac

Perzijanci su ponovo napali 480. prije n.e. Izgradili su most od čamaca povezanih konopcima i prešli morski tjesnac Helespont. Ušli su u Grčku i uništili grad Atenu.

Perzijska vojska prelazi Helespont

Pobjeda Grka

Grci su dobili veliku pomorsku bitku pokraj otoka Salamis. Zarobili su perzijsku flotu u uskom kanalu i uništili više od 200 perzijskih brodova. Grčka vojska je napokon porazila Perzijance u velikoj kopnoj bitci kod Plateje.

Ova slika prikazuje pomorsku bitku između Grka i Perzijanaca kod Salamis.

Brod s tri niza vesala zove se trireme. Svi brodovi na ovoj slici su trireme.

Nastikano oko treba uplašiti neprijatelja i pomoći brodu da vidi kuda ide.

Brončana greda probija bok perzijskog broda.

Grčki veslači veslaju punom snagom.

Za vrijeme bitke jedno i jarbol se spuštaju i čuvaju ovdje.

Ovaj brod je razbijen i sad tone.

U svakom brodu ima po 170 veslača.

Perzijski brodovi su urešeni zmajevom glavom.

Brodovima se upravlja pomoću dva vesla na krmu.

Strijelci su zaklonjeni iza niza štitova.

Grčki strijelac.

Grčki hopliti bacaju koplja na Perzijance.

Život u drevnoj Grčkoj

Iako su Grci gotovo stalno ratovali, uspjeli su stvoriti jednu od najvećih civilizacija u povijesti. Vrijeme između 500. i 350. prije n.e. naziva se razdobljem klasične Grčke.

Život kod kuće

Grčki muškarci su odlazili na posao i na sastanke s prijateljima, a žene su ostajale kod kuće. Vodile su kućanstvo, brinule o djeci i nadgledale robove.

Kuća prikazana na ovom presjeku pripada bogatoj grčkoj obitelji.

Ženske odaje se zovu gineceum.

Spavaonice su na katu.

Muškarci jedu u sobi koja se zove andron.

Obitelj se svakog jutra okuplja na molitvu oko oltara.

Poslužunčeno dvorište

Robovi u kuhinji pripremaju večeru.

Kupaonica s kadom od terakote

Ova slika prikazuje žene u gineceumu, gdje su provodile najviše vremena.

Žene tkaju tapiserije kojima će ukrašiti zidove.

Ova djevojka prede vunu.

Posudica s parfemom

Zrcalo

Ženska odjeća se zove hiton.

Ova slika prikazuje večeru u andronu (blagovaonici).

Robovi poslužuju hranu.

Muškarci nose odjeću koja se zove himation.

Glazbenici

Komadi pečnog divljeg vepra

Vino pomiješano s vodom

Kruh od ječma

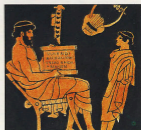
Pržena hobotnica

Krov je prekriven glinenim crjepovima.

Škola

Dječaci iz bogatih obitelji su počinjali pohađati školu sa sedam godina. Učili su čitanje, pisanje, matematiku, glazbu, poeziju, atletiku i ples. Djevojčice su ostajale kod kuće i učile od majki.

Slika na vazi prikazuje dječaka koji uči čitati.

Olimpijske igre

Sport je bio popularna razonoda muškaraca u drevnoj Grčkoj. Natjecanja su se održavala širom zemlje. Najvažnije natjecanje su bile Olimpijske igre. Održavale su se svake četiri godine u Olimpiji, kao dio svečanosti u čast Zeusa, vrhovnoga boga.

Bacač diska

Konjska utrka

Glavne discipline na Olimpijskim igrama bile su trčanje, skakanje, boks, hrvanje, konjske utrke, utrke dvokolica, bacanje koplja i diska. U jednoj utrci natjecatelji su nosili brončanu kacigu, štitnike za noge i težak štit.

Sportaš s kacigom, štitom i štitnicima za noge

Drama

Prve velike drame na svijetu napisali su drevni Grci. Drame su izvođene kao dio vjerskih svečanosti u čast bogova. Ove svečanosti su trajale po nekoliko dana, a za najbolju dramu je dodjeljivana nagrada.

Ova slika prikazuje izvođenje drame.

Grčki glumci su nosili obojene maske kako bi pokazali kakav lik glume.

Dizalica se koristi kako bi glumci koji igraju bogove mogli letjeti zrakom.

Svi glumci su muškarci, ali su neki odjeveni u žene.

Glumac prerasuši u pticu

Podstavljen kostim

Pozornica

Na ovom zidu se slikaju "kulise" za dramu.

Ovaj krug se naziva orkestar.

Suci sjede u prvom redu.

Skupina glumaca, nazvana kor, izvodi pjesme i pjesove, koji objašnjavaju što se događa na pozornici.

Ovaj oltar se koristi za prinose žrtve Dionizu, bogu vina i uživanja.

Publika sjedi na kamenim središtima ugrađenim u padinu brda.

2000 prije n. e.

1000 prije n. e.

500 prije n. e.

1. g. n. e.

500. g. n. e.

Grad Atena

★ Periklo

Nakon ratova s Perzijom, Grci su se pobojali da će Perzijanci ponovo napasti. Predvođeni gradom Atenom, mnogi grčki gradovi-države ujedinili su snage za buduću obranu, a Atena je izgradila moćnu mornaricu.

Trgovina u Ateni je rasla i grad je postao bogat i moćan. Periklo, najveći atenski vođa, iskoristio je to bogatstvo za obnovu grada.

Ova slika prikazuje tržnicu (agoru) u središtu Atene.

Ovi robovi su na prodaju.

Muškarci dolaze na agoru da se susretnu s prijateljima.

Ljudi iz drugih gradova mogu novac razmijeniti kod bankara.

Ljudi iz cijele Grčke dolaze kupiti atensku lončariju.

Glinene svjetiljke

Maslinovo ulje za punjenje svjetiljki

Kupovinu obično obavljaju muškarci.

Ova zgrada, stoa, puna je dućana. Tu se prodaju zlato, začini i svilene tkanine.

Ovo brdo se zove Akropola.

Vjerske procesije ulaze kroz ovu kapiju.

Ovo je hram Atene, boginje mudrosti i rata. Zove se Partenon.

Jakovani! Sveti put vodi do Akropole.

Žongleri zabavljaju prisutne

Ovdje se prodaje topla hrana

Ovaj čovjek prodaje vunene i lanene tkanine.

Štand s voćem i povrćem

Službenik provjerava težinu maslina.

Meso se drži na nramonjoj ploči kako bi ostalo sveže.

Žene dolaze na fontanu po vodu.

Ovaj seljak je donio na prodaju jaja i sir.

Ljudi kupuju med za zaslavljanje hrane.

Cvijeće na prodaju

Vlast naroda

U Ateni su svi slobodni muškarci sudjelovali u odlučivanju. Okupljali su se svakih deset dana da raspravljaju o novim zakonima, a odluke su donošene gласanjem. Takva vladavina se zove demokracija, što znači "vladavina naroda". Žene, stranci i robovi nisu imali pravo glasa.

Političar
drži govor
Atenjanima.

Prekrasne građevine

Grci su zidali veličanstvene hramove od blistavog bijelog mramora. Većina hramova imala je trokutasti krov oslonjen o nizove stupova. Ljudi iz cijelog svijeta su kopirali stil grčkih građevina.

Dorski

Jonski

Korintski

Grčki stupovi su podizani u tri različita stila.

Ovo je Partenon u Ateni, grčki hram izgrađen u dorskom stilu.

Znanost i naobrazba

Platon

Grčki filozofi su postavljali sebi pitanja o načinu na koji se ljudi trebaju ponašati. Dvojica najpoznatijih, Sokrat i Platon, živjeli su u Ateni.

Sokrat

Znanstvenici su pokušavali objasniti kako svijet funkcionira. Proučavali su biljke, životinje, ljudsko tijelo, Sunce i zvijezde.

Znanstvenici poput Pitagore otkrili su matematička pravila koja i danas vrijede.

Rukopis s Pitagorinim teoremom o trokutima

Grk Herodot napisao je prvu pravu povijesnu knjigu na svijetu. Govorila je o ratovima s Perzijancima.

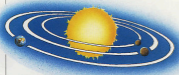
Herodot razgovara s preživjelim iz Perzijskog rata.

Rat sa Spartom

Neki grčki gradovi-države su se zabrinuli što Atena postaje tako moćna, pa je 431. godine prije n.e. izbio rat između Atene i Sparte. Priključili su se i drugi gradovi-države i rat (nazvan Peloponeski) je potrajao 27 godina. Atena je na kraju poražena, ali i ostali gradovi-države su bili oslabljeni.

Slika na vazi prikazuje grčke vojnike.

Jedan astronom je utvrdio da se Zemlja okreće oko Sunca.

Aleksandar Veliki

Grički gradovi-države su se međusobno borili i nakon Peloponeskog rata. Zauzeti time, nisu primijetili što se događa u makedonskom kraljevstvu, sjeverno od njih.

Kralj Filip II. Makedonski

Makedonski kralj Filip II. stvorio je jaku vojsku dobro obučениh vojnika. Počeo je osvajati grčke gradove-države, pa je tako do 338. prije n.e. zauzeo cijelu Grčku. Ubrzo potom je ubijen, a naslijedio ga je njegov dvadesetogodišnji sin Aleksandar.

Aleksandrova osvajanja

Aleksandar je bio odvažan vojnik i sjajan zapovjednik. Poveo je svoju vojsku na putovanje od preko 32.000 km, stvorivši najveće carstvo drevnoga svijeta. Ostao je sve do danas zapamćen kao Aleksandar Veliki.

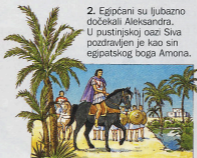

Dio mozaika koji prikazuje Aleksandra u borbi.

1. Aleksandar je napao luku Tir, gađajući je kamenjem iz katapulta na brodovima. Trebali su mjeseci dok napokon nije osvojio grad.

2. Egipćani su ljubazno dočekali Aleksandra. U pustinjskoj oazi Siva pozdravljen je kao sin egipatskog boga Amona.

3. Aleksandar je Perzijance pobijedio 331. prije n.e. Njegova je vojska kasnije zauzela palaču u Persepolisu i zapalila je.

4. Aleksandar je u Indiji pobijedio kralja Porusa čija vojska je jahala na stotinama ratnih slonova.

Aleksandrija

Aleksandar je širom svoga carstva podizao nove gradove u grčkom stilu i davao im svoje ime. Najpoznatiji grad je bila Aleksandrija u Egiptu. Znanstvenici iz cijelog svijeta su dolazili u Aleksandriju učiti i raspravljati o novim idejama. Tu su izumljene mnoge nove stvari, na primjer prvi svjetionik na svijetu.

Ova slika prikazuje svjetionik u Aleksandriji.

Kip Zeusa, vrhovnoga boga

Svjetionik, nazvan Faros, bio je jedno od sedam čuda drevnog svijeta.

Na vrhu je stalno gorjela vatra.

Unutar svjetionika se nalazila kosina po kojoj su povlačene dvokolice s drvetom za vatru.

Nasip povezuje svjetionik s kopnom.

Osnova je izgrađena od masivnih kamenih blokova. Ostatak je sačinjen od mramora.

Aleksandrova smrt

Aleksandar se morao vratiti iz Indije, jer je premorena vojska odbila ići dalje. Uskoro po dolasku u Babilon dobio je groznicu i umro. Imao je samo 33 godine.

Kip Aleksandra ognuatog lavljom kožom

Nakon Aleksandra

Nakon Aleksandrove smrti, njegovi generali su zaratili oko vlasti.

Antigonas je uzeo Grčku i Makedoniju, a Ptolomej Egipt, gdje su njegovi potomci vladali sljedećih 300 godina. Ostatak je pripao Seleuku i kasnije postao poznat kao Seleučko carstvo. Na kraju su Rimljani zauzeli sva tri carstva.

Ptolomej na egiptskoj rezbariji

Brončana zrcala odražavaju svjetlost koja se vidjela i s daljine od 50 km.

Druža razina je osmostrana.

Prva razina je četverostrana.

Unutra su odaje za radnike i stražare.

Trgovački brod se vraća s Crnog mora

Važni datumi

o. 1100.–800. prije n.e.	Mračno doba Grčke.
o. 776. prije n.e.	Prve Olimpijske igre
o. 508. prije n.e.	U Ateni počinje demokracija.
490.–479. prije n.e.	Perzijski ratovi.
461.–429. prije n.e.	Atenom vlada Periklo.
447.–438. prije n.e.	Izgradnja Partenona.
431.–404. prije n.e.	Peloponeski rat.
538. prije n.e.	Filip II. Makedonski zauzima Grčku.
336.–323. prije n.e.	Aleksandar vlada Grčkom i širi svoje carstvo.
323.–281. prije n.e.	Svade Aleksandrovih generala. Carstvo se raspada.
146. prije n.e.	Grčka postaje dijelom Rimskog carstva.

Jahači iz ravnica

Medu mnogim plemenima koja su lurala srednjoj Aziji bili su i konjanici Skiti. Oko 700. prije n.e. došli su u zemlje sjeverno od Crnog mora, pokorivši narode koji su tu živjeli.

Skiti u bitci

Krvave bitke

Skitski ratnici su bili vješti u borbi na konju. Bili su sjajni strijelci, ali su se borili i kopljima i sjekirama. Nakon bitke su od lubanja ubijenih neprijatelja izrađivali pehare za piće.

Skitski konjanik

Život u pokretu

Skiti su uzgajali konje i držali su krda goveda i ovaca. Bili su nomadi (lutačice), uvijek u pokretu, tražeći pašnjake za svoje životinje. Živjeli su u šatorima koje su mogli lako spakirati i ponijeti dalje.

Na ovoj slici skitskog logora jedan dio šatora je uklonjen da vidite njegovu unutrašnjost.

Ova žena kuha govedji gulaš.

Bakreni kotao

Ovaj dječak pije kobijice mlijeka.

Ždjele su načinjene od kože, gline ili drveta.

Ovaj rob je asirski ratnik, zarobljen u borbi.

Veći šatori se sastoje od dvije ili tri prostorije.

Ova djevojka veže.

tzrebareni drveni stolić

Tapisi i jastuci čine šator udobnim

Ova žena prišiva na tkaninu pustene ukrase kako bi načinila zidnu draperiju.

Unutrašnjost je ukrašena jarkim tapiserijama.

Šatori su načinjeni od pusta.

Mrtvi i sahranjeni

Kad bi umro skitski poglavica, skupa s najvećim dragocjenostima su ga sahranjivali pod velikim humkom (kurganom). Godinu dana kasnije, 50 ljudi i konja bi bili ubijeni i pokopani oko humka.

Ovaj prizor prikazuje sahranu skitskog poglavice.

Ovi sluge bit će žrtvovani kako bi služili poglavicu i na drugom svijetu.

Poglavličini konji će biti ubijeni i sahranjeni s njime.

Poglavličino tijelo je prekriveno zlatnim prstenjem, narukvicama i ogrlicama.

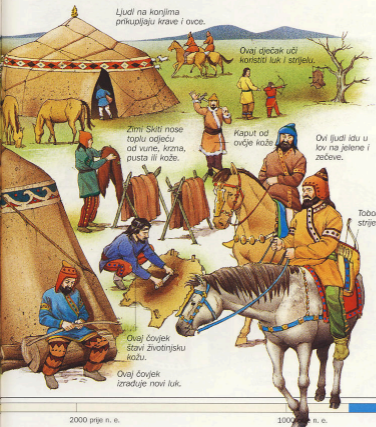
Oko groba poglavice bit će podignut humak (ili kurgan).

Zlatni česalj iz skitske grobnice

Poglavličina žena

Ljudi briju glave i režu se po rukama i licu da bi pokazali žalost. Ovaj čovjek se sprema odrezati sebi uho.

Ljudi na konjima prikupljaju krave i ovce.

Ovaj dječak uči koristiti luk i strijelcu.

Zimi Skiti nose toplu odjeću od vune, krzna, pusta ili kože.

Kaput od ovčje kože

Ovi ljudi idu u lov na jelene i zebeve.

Tobolac sa strijelama.

Ovaj čovjek štavi životinjsku kožu.

Ovaj čovjek izrađuje novi luk.

Bogatstvo i slabost

Skiti su prodavali žito koje bi uzgojili seljaci u zemljama koje su osvojili. Trgovali su s Grcima i kupovali plemenite metale od trgovaca u središnjoj Aziji. Uzimali su i danak od trgovaca koji su prolazili njihovom zemljom, pa su se veoma obogatili.

Oko 300. g. prije n.e. moć Skita je počela opadati i na kraju ih je pokorio kralj Mitridat, koji je vladao zemljama južno od Crnog mora.

Važni datumi

a. 700.–600. prije n.e.	Skitski ratnici osvajaju okolne zemlje.
514. prije n.e.	Skiti odbijaju napad Perzijanaca.
a. 400.–300. prije n.e.	Skiti su bogati i uspješni.
110.–106. prije n.e.	Skiti su poraženi.

2000 prije n. e.

1000 prije n. e.

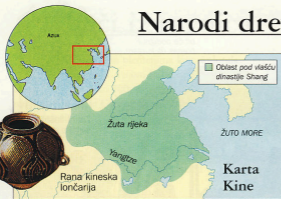
500 prije n. e.

1. g. n. e.

500. g. n. e.

Narodi drevne Kine

Kina je okružena planinama, pustinjama i morima, i tisućama godina je bila odsječena od ostatka svijeta. Način života koji se ovdje razvio bio je dosta drukčiji od onoga u drugim dijelovima svijeta.

Prvi poljodjelci

Seljak sadi mladice riže

Oko 5000 godina prije n.e. ljudi su počeli obrađivati zemlju oko obala Žute rijeke. Uzgajali su proso (vrsta žitarice), voće, orahe i povrće, a od životinja svinje, pse i kokoši. Uzduž rijeke Yangtze, gdje je bilo toplije i vlažnije, uzgajali su rižu.

Prvi kineski poljodjelci su gradili sela, imali su kameno oruđe za obradu zemlje i izrađivali su divnu obojenu lončariju.

Ova slika prikazuje rano kinesko selo. Dio jedne kuće je uklonjen da bi se vidjelo što se nalazi unutra.

Opkop štiti selo od divljih životinja.

Ovi ljudi su bili u lovu i ribolovu.

Svila i dudovi svilci

Dudov svilac se hrani lišćem duda.

★ Odmatanje niti sa svilenih čahura

Svilenu nit ispreda dudov svilac, odnosno njegova gusjenica dok stvara čahuru u kojoj će se pretvoriti u leptira. Kinezi su prvi otkrili kako razmotati nit iz čahure i nakon toga je utkati u finu svilenu tkaninu.

Kraljevi dinastije Shang

Oko 1765. prije n.e. veliki dio Kine je bio pod vlašću porodice (ili dinastije) kraljeva po imenu Shang. Kada bi kralj umro, sahranjan je u veliku grobnicu s mnogo dragocjenih predmeta. Ljudi i životinje žrtvovani su i sahranjavani zajedno s njime.

Ova slika prikazuje obred sahrane jednog kralja dinastije Shang.

Ovi slugu su žrtvovani da bi služili kralja i na drugom svijetu.

Nakon obreda robovi će zatrpati raku.

Kraljevi i plemstvo

Oko 1027. prije n.e. dinastiju Shang pobijedio je narod Zhou. Novi kraljevi iz dinastije Zhou dozvolili su plemićima posjedovanje zemlje, u zamjenu za odanost i pomoć u vrijeme rata.

Plemić iz razdoblja Zhou na ratnoj dvokolici

Kako su plemići postajali sve moćniji, dinastija Zhou je počela gubiti nadzor. Plemići su osnovali svoja mala kraljevstva i stalno se borili među sobom za prisvajanje više zemlje.

Obrada metala

Kineski obrtnici u vrijeme dinastije Shang naučili su izradivati oružje i posude od bronce. Pomno izrađeni brončani kotlovi korišteni su za pripremu hrane i vina za njihove mrtve pretke, koje su smatrali bogovima.

Brončani kotao

Pisanje na kostima

Pismo je u Kini otkriveno oko 1400. prije n.e. Da bi lakše pricali budućnost, svećenici su urezivali pitanja na posebne, proročke kosti. Potom su zagrijavali kosti dok ne bi ispucale, a onda "čitali" pukotine kako bi doznali odgovore na svoja pitanja.

Proročka kost ★

Konfucije

U ta je nemirna vremena živio filozof po imenu Kung Fu-tzu (ili Konfucije). Učio je ljude da će se rat završiti tek kada ljudi nauče kako se ponašati. Narod treba poštovati vladara, a vladar treba biti dobar prema svome narodu.

Konfucije

Prvi kineski car

Qin Shi Huangdi

Oko 480. prije n.e. Kinu je činilo sedam kraljevstava koja su stalno međusobno ratovala. Kraljevstvo Qin je 221. prije n.e. pobijedilo sve ostale, a kralj Qina je stekao ogromno carstvo. Prozvao se Qin Shi Huangdi, što znači "Prvi car Kine".

Veliki kineski zid

Shi Huangdi je zapovjedio izgradnju ogromnog zida kako bi zaštitio carstvo od napada sjevernih plemena (kasnijih Huna). Veliki zid je izgrađen spajanjem niza manjih zidova koje su sagradili raniji vladari. To je još uvijek najveća građevina koju su ljudi ikad izgradili.

Ova slika prikazuje dio Velikog kineskog zida.

Zid je dugačak 3460 km.

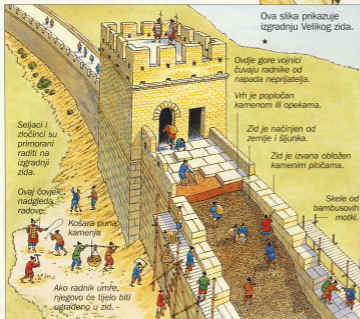
Kula stražara

Kineski plemić

Nadzor nad plemstvom

Kako bi spriječio pobune moćnih plemića, Shi Huangdi ih je natjerao da se presele u prijestolnicu, Xianyang, gdje ih je mogao držati na oku. Njihovim je vojskama oružje oduzeto i pretopljeno.

Ova slika prikazuje izgradnju Velikog zida.

Ovdje gore vojnici čuvaju radnike od napada neprijatelja. Vrh je popločan kamenom ili opekama.

Zid je načinjen od zemlje i šijunka.

Zid je izvana obložen kamenim pločama.

Skele od bambusovih motki.

Seljaci i zločinci su primorani raditi na izgradnji zida.

Ovaj čovjek nadgleda radove:

Košara puna kamenja

Ako radnik umre, njegovo će tijelo biti ugrađeno u zid.

Niski zid (ili grudobran) štiti vojnike od neprijateljskih strijela.

Ako neprijatelj napadne, na vrhu tornja se pali vatra da upozori ostale vojnike.

Ljudi putuju uzduž zida.

Karta Kine

■ Carstvo Qin Shi Huangtija
~ Veliki zid

Ujedinjavanje carstva

Shi Huangdi je izgradio nove putove i kanale kako bi povezoao različite dijelove carstva. Uveo je jedinstveni novac, utege i mjere. Tako je ljudima bilo mnogo lakše međusobno trgovati.

Kineske kovanice

Da bi bio siguran kako se svi međusobno razumiju, Shi Huangdi je u cijelom carstvu uveo jedinstveno pismo.

勅

Ovaj kineski znak znači "po carskoj naredbi".

Vojnici od terakote čuvaju stražu oko carevog groba.

Svaki vojnik ima drukčije lice.

Kažnjavanje neposlušnih

Shi Huangdi je vjerovao da su ljudi zli i da ih mora natjerati na poštivanje zakona. Tko god ga je prekršio, bio je strogo kažnjen. Zapovjedio je spaljivanje svih knjiga koje se nisu slagale s njegovim idejama, a znanstvenici koji su se pobunili bili su bačeni u jamu i živi sahranjeni.

Ova slika prikazuje spaljivanje knjiga.

Znanstvenike bacaju u jamu.

Vojska od terakote

Kada je Shi Huangdi umro, 210. prije n.e., sahranjen je u ogromnoj grobnici koju je čuvala vojska od preko 7500 kipova vojnika u prirodnoj veličini.

Vojnici su bili izradeni od terakote (vrsta gline) i nosili su pravo oružje. Govori se da su samostrijeli bili podešeni tako da ispale strijele u svakoga tko bi pokušao provaliti u grobnicu.

Vojnici od terakote čuvaju stražu oko carevog groba.

Svaki vojnik ima drukčije lice.

Dinastija Han

Drveni kip plemića iz razdoblja Han

Ubrzo nakon smrti prvog cara izbile su pobune i carstvo se raspalo. Vojnik po imenu Liu Bang je 202. prije n.e. preuzeo kontrolu nad zemljom i proglasio se carem. On je bio prvi iz dinastije careva po imenu Han, koji su vladali Kinom sljedećih 400 godina.

Javne službe

Državni službenik s pratnjom

Carevi dinastije Han imali su mnoštvo službenika koji su im pomagali u upravljanju carstvom. Službenici su prikupljali porez, brinuli o putovima i kanalima i pazili da svi poštuju zakon.

Teški testovi

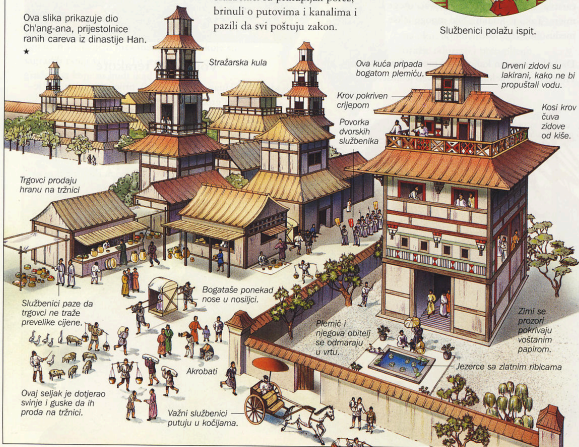
Svatko tko bi poželio biti državni službenik morao je polagati ispite. Postavljena su im pitanja o drvenju poeziji i učenjima filozofa Konfucija.

Službenici polažu ispit.

Ova slika prikazuje dio Ch'ang-ana, prijestolnice ranih careva iz dinastije Han.

*

Stražarska kula

Ova kuća pripada bogatom plemiću.

Drveni zidovi su lakirani, kako ne bi propuštali vodu.

Krov pokriven crjepom

Povorka dvorskih službenika

Kosi krov čuva zidove od kiše.

Trgovci prodaju hranu na tržnici

Službenici paze da trgovci ne traže prevelike cijene.

Bogataše ponekad nose u nosiljci.

Plemić i njegova obitelj se odmaraju u vrtu.

Akrobati

Ovaj seljak je dotjerao svinje i guske da ih proda na tržnici.

Važni službenici putuju u kočijama.

Zimi se prozori pokrivaju voštanim papirom.

Jezerca sa zlatnim ribicama

Put svile

Oko 105. prije n.e. kineski trgovci su počeli putovati preko cijele Azije kako bi trgovali sa Zapadom. Devo su nosile kinesku svilu, začine i dragulje duž puta nazvanog Put svile, koji se protezao od Kine pa sve do Sredozemnog mora.

* Kineska svilena zastava

Ratovi i svade

Carevi dinastije Han su se borili protiv plemena Huna sa sjevera i na kraju ih pobjedili. Huni su odustali od napada na Kinu i krenuli na zapad.

Ali svade između kraljevske porodice i njihovih dvorjana su oslabile moć cara. Posljednji car dinastije Han se 220. n.e. odrekao prijestolja i carstvo se raspalo.

Grobnice i blago

Grobnice dinastije Han bile su pune svega što bi pokojniku moglo zatrebati na drugom svijetu, poput odjeće, hrane, lijekova, pehara i zdjela. Jedan princ i njegova žena su sahranjeni u odori od žada (tvrd zeleni kamen). Vjerovalo se da će to spriječiti truljenje tijela.

* Lakirana drvena zdjela

Pogrebno odijelo princeze Tou Wan, izrađeno od žada.

Odijelo se sastoji od preko 2000 komada ugljačanog žada, povezanih zlatnom žicom.

Izumi

Kinezi su prvi načinili papir. Potapali su okvir od bambusa u kašu, mješavinu mljevene kore drveta, biljaka i krp. Tanak sloj kaše je ostavljan da se suši u okviru.

Izrada papira

Okvir od bambusa
Kaša

Ako dođe do potresa, lopica upada u usta žabe, pokazujući smjer u kojem se potres dogodio.

Kineski znanstvenici su izmislili još mnoge stvari koje i danas koristimo, poput kompasa, tačaka i brodskog kormila.

Kineska sprava za otkrivanje potresa

Važni datumi

- o. 5000. prije n.e. Početak zemljoradnje u Kini.
- o. 4000. prije n.e. Početak uzgoja riže.
- o. 2700. prije n.e. Počinje proizvodnja svile.
- 1766.–1027. prije n.e. Dinastija Shang
- o. 1400. prije n.e. Zapisi na protočim kostima.
- 1027.–221. prije n.e. Dinastija Zhou.
- o. 722.–481. prije n.e. Dinastija Zhou gubi moć. Plemići međusobno ratuju.
- 551. prije n.e. Roden je Konfucije.
- 481.–221. prije n.e. Sedam kraljevstava ratuje međusobno (razdoblje zaraćenih država).
- 221.–210. prije n.e. Qin Shi Huangdi vlada kao prvi kineski car. Dinastija Han
- 202. prije n.e. – 220. n.e.
- o. 1.–100. n.e. Budizam se širi iz Indije (vidi str. 76).
- o. 100. n.e. Pronalazak papira.

2000 prije n. e.

500 prije n. e.

1. g. n. e.

500. g. n. e.

Narodi drevnog Japana

★ Jomonska vaza

Oko 9000 godina prije n.e. ljudi u Japanu su živjeli od lova, ribolova i skupljanja plodova. Imali su na raspolaganju toliko hrane da nisu ni pomišljali na zemljoradnju. Ovo dugo razdoblje je nazvano razdobljem Jomon.

Karta Japana

Područje na kojem je živjelo plemo Jamato

Ova slika prikazuje tipično selo iz razdoblja Jomon.★

Kuće su izgrađene od trske, na okviru od granja.

Ovi lovci su ubili divlju svinju.

Ovaj čovjek pokušava uloviti tunu.

Ova djevojka skuplja školjke.

Ova žena savija trake gline da načini lonac.

Ljudi se odlijevaju u životinjske kože.

Ova žena sprema večeru.

Riblje kosti i ljuske školjki bacaju se na gomilu.

Grobnice i ratnici

Rani Jamato carevi bili su pokapani u kamenim grobnicama, pod ogromnim humcima zemlje oblika klučаницe. Oko humka su postavljani mali glineni kipovi vojnika, kako bi čuvali grobnicu.

Ova slika prikazuje grobnicu jednog Jamato cara.

Humak u obliku klučаницe je dugačak 485 m.

Humak je okružen vodom.

Kip (ili haniva) Jamato ratnika iz grobnice

Nove vještine

Oko 500. prije n.e. u Japan su stigli doseljenici s azijskog kopna. Sobom su donijeli nove vještine, poput uzgoja riže i obrade metala. Živjeli su u plemenima kojima je vladao poglavica.

Brončano zvono

Prvi carevi

Pleme Jamato je postupno postalo moćnije od ostalih. Poglavice Jamata bili su prvi carevi Japana. Tijekom njihove vladavine iz Kine su došle mnoge nove ideje, kao i pismo.

Japanci su vjerovali da je njihov car potomak boginje Sunca.

Važni datumi

- o. 9000.–500. prije n.e. Ljudi love i skupljaju hranu (razdoblje Jomon).
- o. 500. prije n.e. – Početak razdoblja uzgoja riže i obrade metala (Yayoi razdoblje).
- o. 300.–500. n.e. Dinastija Jamato vlada središnjim Japanom.
- o. 450. n.e. Iz Kine stize vještina pisanja.

Bogatstva Arabije

Arapske pustinje spadaju među najsušnija i najtoplija mjesta na Zemlji. Tu su živjeli samo malobrojni nomadi (lutajući narodi), idući od jednog do drugog izvora vode.

Arapski nomadi su živjeli pod šatorima.

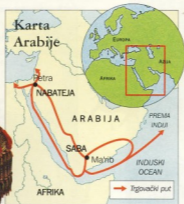
Oko 1000. prije n.e. Arapi su pripitomili deve, što je značilo da mogu putovati dalje preko pustinje.

Deve mogu izdržati i osam dana bez vode.

Južna kraljevstva

Uzdruž južne obale Arabije, gdje je bilo više kiše, nastala su bogata kraljevstva. Najčuvanije je bilo kraljevstvo Sabe. U njegovoj prijestolnici Ma'ribu postojala je ogromna brana za nadzor opskrbe vodom.

Biblijska priča kaže da je kraljica od Sabe posjetila kralja Salomona u Izraelu.

Slatki mirisi

U južnim kraljevstvima rasla su dva naročita grma. Od njihovog soka su se pripravljali tamjan i mirha (slatkasti mirisi).

Skupljanje soka za pripravu tamjana

Tamjan je paljen na vjerskim svečanostima širom drevnog svijeta, kao žrtva bogovima. Korišten je i za pripravljanje lijekova i parfema.

Egipatski svećenik pali tamjan.

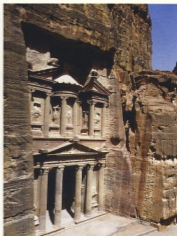
Arapski trgovci sa svojim devama

Putovi do bogatstva

Trgovci iz Indije su donosili začine i dragulje u luke na južnim obalama Arabije. Arapski trgovci su tu robu nosili u Egipat ili na Sredozemlje i skupo je prodavali.

Grad Petra

Na sjevernom kraju trgovačkih putova nalazilo se kraljevstvo Nabateja. Njegova prijestolnica, Petra, izgrađena je u uskoj dolini okruženoj stjenovitim liticama.

Bogataši iz Petre imali su fantastične grobnice uklesane u živu stijenu.

Važni datumi

- o. 1000. prije n.e. Arapi pripitomljavaju deve.
- o. 500. prije n.e. – 100. n.e. Saba je na vrhuncu moći.
- o. 100. prije n.e. – 150. n.e. Nabateja je bogata i moćna.

Život u drevnoj Africi

Prije više tisuća godina, pustinja Sahara je bila prekrivena travom i jezerima. Ljudi koji su tu živjeli lovili su divlja goveda, žirafe, nosoroge i vodenkonje. Oko 6000. prije n.e. saharški narodi su počeli pripitomljavati životinje i uzgajati stoku, umjesto da je love.

Slika na saharškoj stijeni prikazuje stočare sa stadom.

★

Oko 4000. prije n.e. promjena klime je pretvorila Saharu u pustinju. Sahara je podijelila Afriku na dva dijela i život na sjeveru se razvijao potpuno drukčije nego na jugu.

Kraljevstvo Kuš

Tijekom stotina godina kraljevstvom Kuš u dolini Nila vladali su Egipćani. Oko 1000. g. prije n.e. Kušiti su se oslobodili i kasnije zauzvrat osvojili Egipat.

Egipatska slika kušitskog ratnog zarobljenika.

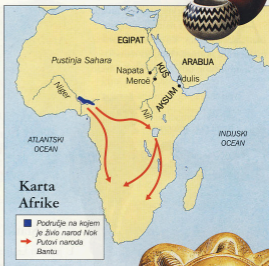

Sve do 590. prije n.e. prijestolnica Kuša bila je u Napati. Potom je izgrađena nova prijestolnica, Meroë, gdje je bilo više obradive zemlje. Stanovnici Meroëa su kopali željeznu rudaču od koje su izrađivali oružje i alat.

Obogatili su se trgujući s Indijom i zemljama Sredozemlja.

Kraljevi i kraljice iz Meroëa pokapani su pod strmim piramidama.

★

Kušitsko lončarja

Kipari Noka pravili su glinene glave u prirodnoj veličini. ★

Narod Nok

Oko 500. prije n.e. narod Nok u zapadnoj Africi naučio je koristiti željezo. Talili su ga u glinenim pećima i uobličavali u čvrste alatke. Dobar alat im je pomogao da postanu uspješni poljodjelci.

Ova slika prikazuje narod Nok kako koristi peć.

★

Unutra su slojevi željezne rude i drvenog ugljena kao goriva.

Rastaljeno željezo se skuplja u udubljenju na dnu peći.

Ovaj miješ pumpa zrak kako bi peć bila stalno vreća.

Cjev za zrak

Širenje poljodjelstva

Većina Afrikanaca južno od Sahare lovila je divlje životinje i skupljala biljke za jelo, ali plemena Bantu iz zapadne Afrike bila su zemljoradnička. Oko 500. prije n.e. počeli su se seliti na jug i na istok, u potrazi za novom zemljom. Oko 500. n.e. stigli su do južnog vrha Afrike, a zemljoradnja se raširila na cijeli kontinent.

Bogatstva Aksuma

Oko 100. godine je na obalama Crvenog mora nastalo kraljevstvo Aksuma. Aksum se obogatio trgovinom s Arabijom, Indijom i dijelovima Rimskog carstva. Trgovci iz drugih zemalja su se na putu za Indiju i nazad zaustavljali u luci Adulis.

Ova slika prikazuje trgovce u luci Adulis.

Uspravno kamenje

Kraljevi Aksuma su od svoga bogatstva gradili veličanstvene palače i visoke kamene kule. Svaka kula je označavala kraljevsku grobnicu.

Ovaj ogromni toranj je isklesan iz jednog jedinog kamenog bloka.

Kršćanski kralj

Oko 320. godine misionari su u Aksum donijeli kršćanstvo, a kralj Ezana od Aksuma je postao prvi kršćanski kralj u Africi. (Vidi str. 94 i 95 o kršćanstvu.)

Aksumski zlatnik *

Križ je simbol kršćanstva

Važni datumi

- o. 6000. prije n.e. Narodi Sahare pripitomljavaju stoku. Sahara se pretvara u pustinju.
- o. 4000. prije n.e. Kraljevstvom Kuš vladaju Egipćani. Kušitski kraljevi osvajaju Egipat. Meroë postaje nova prijestolnica Kuša.
- o. 1600.–1000. prije n.e. – 750.–664. Kraljevstvo Aksum je bogato i moćno. Aksumom vlada kralj Ezana.
- o. 590. prije n.e. Narod Nok je na vrhuncu razvoja.
- o. 500. prije n.e. – 200. n.e. Narod Bantu se seli kroz Afriku.
- o. 500. prije n.e. – 500. n.e. Kraljevstvo Aksum je bogato i moćno.
- o. 100.–700. n.e. Aksumom vlada kralj Ezana.
- o. 330.–350. n.e.

Indijske zamisli

Oko 1500. prije n.e. plemena Arijevaca počela su stizati u dolinu Inda (današnji Pakistan). Postupno su se širila po sjevernoj Indiji i tu se nastanila.

Od himni do hinduizma

Arijevske svećenici su pjevali himne svojim brojnim bogovima. Arijevci nisu poznavali pismo, pa su se himne prenosile samo usmeno. Mnogo godina kasnije zapisane su u svetim knjigama – Vedama. Ovi zapisi su postali veoma važni u hindu religiji, koja je i danas glavna religija u Indiji.

Šiva Razarač, jedan od mnogih hinduističkih bogova.

Počeci budizma

Siddhartha u svojoj kočiji

Budizam je osnovao indijski princ Siddhartha Gautama. Vozeći se jednog dana kočijom, Siddhartha je prvi put vidio bolest, starost i smrt.

To što je vidio jako ga je uznemirilo, pa je odlučio pronaći način izbjegavanja patnji i ostvarenja života u miru. Napustio je palaču i počeo živjeti kao isposnik-lutalica.

Siddhartha kao isposnik, sveti čovjek

Kaste

Rani Arijevci su ljude podijelili u klase prema poslu koji obavljaju. Kasnije su djeca uvijek pripadala istoj klasi kao i roditelji. Takav način podjele ljudi se naziva kastinskim sustavom.

Svećenici / učenjaci

Ratnici / kraljevi

Trgovci / zemljoradnici

Radnici

Četiri glavne skupine u kastinskom sustavu

Nakon mnogo godina, Siddhartha je shvatio da ljudi pate jer žele stvari i brinu samo o sebi. Jer je to shvatio, postao je poznat kao Buda, što znači "prosvijetljeni". Ljudi su slušali Budino učenje i njegove ideje su se širile.

Skulptura Budine glave

Indijski ratni slonovi

Karta Indije

Maurjansko carstvo na vrhuncu moći

Ovi lavovi su ukrašavali vrh jednog od Asokinih stupova.

Slikarstvo i poezija

Nakon Asokine smrti carstvo je oslabilo i na kraju se raspalo. Indija se ponovo ujedinila tek 320. n.e., kada je vlast preuzela nova vladarska porodica, Gupte.

Carstvo Gupta je čuveno po prekrasnim slikama i skulpturama. U to vrijeme su se razvili i indijska klasična glazba i ples, a pjesnik Kalidasa je pisao o prirodi i ljubavi.

Dio freske iz budističkih hramova u špiljama Ajante

Maurjansko carstvo

Oko 500. prije n.e. sjeverna Indija se sastojala od mnogo malih kraljevstava. Godine 321. prije n.e. ratnik po imenu Chandragupta Maurya je zauzeo jedno od tih kraljevstava i postupno osvojio veći dio Indije, stvorivši Maurjansko carstvo. Carstvo je doseglo vrhunac moći pod vladavinom Chandraguptinog unuka, Asoke.

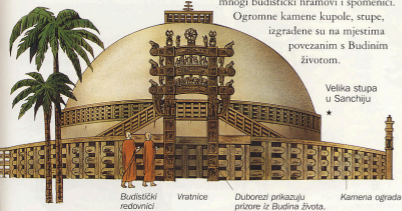
Budistički car

Asoka je tijekom 11 godina pokušavao povećati svoje carstvo. Tada mu je u jednoj bitci poginulo toliko vojnika da je odustao od ratovanja i postao budist. Asoka je obećao pravedno vladati svojim narodom i zapovjedio da se to obećanje ukleše u kamene stupove širom carstva.

Tijekom Asokine vladavine sagrađeni su mnogi budistički hramovi i spomenici.

Ogromne kamene kupole, stupe, izgrađene su na mjestima povezanim s Budinim životom.

Velika stupa u Sanchiju

Budistički redovnici

Vratnice

Duborezi prikazuju prizore iz Budina života.

Kamena ograda

Važni datumi

- o. 1500. prije n.e. Dolazak Arijevača.
- o. 560.–480. prije n.e. Razdoblje života Siddharthe Gautame (Bude).
- 327.–325. prije n.e. Aleksandar Veliki pokušava osvojiti sjevernu Indiju (vidi str. 62 i 63).
- 321. prije n.e. Chandragupta Maurya osniva Maurjansko carstvo.
- 272.–231. prije n.e. Asoka na vlasti.
- 185. prije n.e. Raspad Maurjanskog Carstva.
- 320.–535. n.e. Carstvo Gupta.

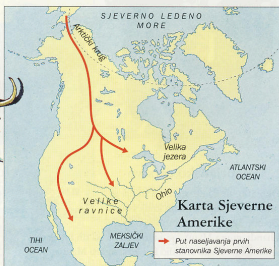
Prvi stanovnici Sjeverne Amerike

U Sjevernu Ameriku, ljudi su prvi stigli prije više od 15.000 godina. U to vrijeme je veliki dio Zemlje bio prekriven snijegom i ledom. Amerika i Azija su bile spojene mostom od leda i snijega i prvi stanovnici Sjeverne Amerike stigli su pješice iz Azije.

Ljudi su isprva samo lutali i lovili krupne životinje, poput mamuta, konja i bizona, ali oko 8000. prije n.e većina tih životinja je istrijebljena. Lovci su morali pronaći manji plijen, pa su se za jelo više okrenuli skupljanju samoniklog bilja.

Lov na mamuta

Karta Sjeverne Amerike

→ Put naseljavanja prvih stanovnika Sjeverne Amerike

Sjive

Šipak

Tikvica

Bodljikava kruška

Samonikle biljke

Ovi ljudi komadaju ubijeniog bizona.

Ljudi su se širili dolinama, šumama, planinama, pustinjama i ledenim pustarama Sjeverne Amerike. Počeli su se naseljavati, a u svakoj od tih oblasti razvio se drukčiji način života.

Ova slika prikazuje stanovnike Velikih ravnica u lovu na bione.

Lovci iz Ravnica

Bizoni spadaju u rjetke krupne životinje koje nisu izumrle i stanovnici Velikih ravnica su ih lovili zbog mesa i kože. Kožu bi očistili struganjem i od nje izrađivali odjeću i šatore.

Ovaj čovjek je upravo bacio koplje.

Neke bizoni su ubijeni kopjima.

Lovci su prerađeni u vukove.

Bizoni u strahu bježe preko ruba provalije.

Struganje bizonske kože

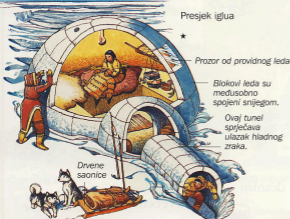

Nož od bjelokosti za rezanje leda

Lovci na Arktiku

Ljudi koji su se naselili na dalekom sjeveru morali su preživjeti u vječnom arktičkom ledu. Lovili su ribu, morževe i tuljane. Zimi su od ledenih blokova gradili kućice koje se zovu iglue.

Presjek iglua

Prozor od providnog leda

Blokovi leda su međusobno spojeni snijegom.

Ovaj tunel sprječava ulazak hladnog zraka.

Drvene saonice

Šumska plemena

Pleme Adena je živjelo u šumama na istoku, uz obale rijeke Ohio. Lovili su jelene i ribu i skupljali bobice. Uzgajali su i biljke: grah, tikvice i suncokret.

Otvor za dim

Krov od kore drveta

Presjek kuće Adena

Zidovi su izgrađeni od upletenih grančica.

Adeni i pleme Hopewell, koje je za njima došlo kasnije, čuveni su po velikim zemljanim humcima koje su podizali. Neki humci su bili oblika piramide, ali drugi su imali oblik zivotinja.

Humak Great Serpent (Velika Zmija) dugačak je 217 m.

Pustinjska plemena

U pustinjama na jugozapadu ljudi su živjeli od lova na sitne životinje i od skupljanja oraaha, sjemenki i divljeg voća. Kasnije su neka plemena naučila uzgajati kukuruz, grah i tikvice.

Ova slika prikazuje skupinu žitelja pustinje, pleme izrađivača košara.

Ovaj dječak bere plodove kaktusa.

Košare za nošenje vode obložene su prirodnim gumom iz biljaka.

Žene nose bebe u košarama na leđima.

Ova žena plete košaru od pruča.

Ovi ljudi su ulovili nekoliko zečeva.

Pleme Hopewell je trgovalo s drugim plemenima, od Velikih jezera do Meksičkog zaljeva. Od njih su dobivali bakar, školjke i zube aligatora, od kojih su izrađivali ogrlice i ukrase.

Rezbarena ptica od bakra

Važni datumi

o. 10.000.–8000. prije n.e.	Rani stanovnici Amerike love krupne životinje.
o. 8000.–1000. prije n.e.	Ljudi se šire kontinentom i usvajaju nove načine života.
o. 2000. prije n.e.	Prva naselja na Arktiku.
o. 1000.–300. prije n.e.	Pleme Adena.
o. 300. prije n.e. – 550. n.e.	Pleme Hopewell.
1.-500. n.e.	Rani izrađivači košara.

Narodi drevnog Perua

Krumpir

Južnoameričko povrće

Tikva

Paprika

Čili paprika

Oko 2000. prije n.e. stanovnici drevnog Perua su se počeli baviti zemljoradnjom i uzgajali su kukuruz, papriku, čili papriku, tikve i krumpir. Držali su ljame zbog mesa, mlijeka i vune, a koristile su im i za nošenje tereta.

Ljama

Bogovi i zlato

Oko 1200. prije n.e. narod Chavin je stvorio prvu civilizaciju u Južnoj Americi. Bili su vješti u obradi kamena i gradili su ogromne hramove prepune skulptura i rezbarija njihovih nacerenih bogova, sličnih životinjama. Chavini su bili i prvi ljudi u Americi koji su izradivali predmete od zlata.

Ovaj zlatni ukras je možda bio načinjen za Chavinskog svećenika.

★

Karta Perua

— Domovina naroda Chavin
— Domovina naroda Moche
— Domovina naroda Nazca

Slike na tkanini

Vež iz Paracasa ★

Stanovnici Paracasa na jugu Perua bili su vješti u tkanju i vežu. Kad bi netko umro, tijelo bi mu položili u košaru i omotali ga slojevima divno izvezenih tkanina.

Crteži u pustinji

Narod Nazca je čuven po ogromnim obrisima životinja i šarama koje su izradivali u pustinji. Stručnjaci misle da su time možda htjeli uvjeriti bogove da im pošalju kišu.

Divovski pauk s ove slike dugačak je 45 m.

Svećenici i lončarija

Na sjeveru su narodom Moche vladali moćni svećenici-ratnici. Pokorili su okolna plemena i često su ratne zarobljenike žrtvovali bogovima. Moche su čuveni po lončariji u ljudskom obliju.

Posuda u obliku Moche ratnika ★

Važni datumi

o. 2000. prije n.e.

Stanovnici Perua počinju uzgajati kukuruz.

o. 1200.–300. prije n.e.

Narod Chavin.

o. 500. prije n.e. – 200. n.e. Narod Paracasa.

o. 200. prije n.e. – 600. n.e. Narod Nazca.

1.–700. n.e. Narod Moche.

Kukuruz

Olmeci

Olmeci su živjeli u močvarnoj ravnici uz Meksički zaljev. Nisu držali domaćih životinja, pa je uzgoj usjeva bio veoma važan. Glavna kultura bio je kukuruz, ali uzgajali su i grah, tikve, čili paprike i avokado.

Bogovi i igre

Oko 1200. prije n.e. Olmeci su počeli gradnju niza hramova svojim bogovima, na mjestu koje se danas zove San Lorenzo. Kasnije je San Lorenzo uništen, a novo svetište je sagrađeno pokraj La Vente.

Ova slika prikazuje vjersku svečanost u La Venti. *

Neki stručnjaci misle da ovaj mozaik prikazuje lice boga jaguara.

Mozaik je upravo završen.

Mozaik se odmah zatrpava, jer je previše svet da bi ga ljudi gledali.

U okviru vjerskih svečanosti Olmeci su igrali svetu igru loptom. Igrači su koristili tvrdu gumenu loptu i nosili su kacige da zaštite glavu. Neki igrači su na kraju igre možda bili i žrtvovani.

Karta olmečkih zemalja

* Kip olmečkog boga-jaguara

Svećenik

Blokovi zelenog kamena

Plava glina

Olmeci igrači loptom *

Ogromne glave

Olmeci su najpoznatiji po masivnim kamenim glavama koje su klesali. Neke su visoke gotovo 3 metra. Stručnjaci misle da predstavljaju različite olmečke vladare.

Ova ogromna kamena glava isklesana je iz jednog komada kamena.

Kraj Olmeka

Oko 400. prije n.e. hramovi u La Venti su napušteni. Olmeci su izumrli, ali njihov način života je utjecao na mnoge narode koji su došli poslije njih (vidi str. 82 i 83).

Važni datumi

o. 1200. prije n.e.	Izgradnja San Lorenza.
900 prije n.e.	Uništenje San Lorenza.
400. prije n.e.	La Venta je napuštena.

Drevni gradovi Amerike

Grad Teotihuacán (u današnjem Meksiku) bio je najveći drevni grad u obje Amerike. Ljudi su ga počeli graditi oko 100. prije n.e., a 500. naše ere bio je šesti najveći grad na svijetu.

Bog kiše iz Teotihuacána

U središtu Teotihuacána bila je Citadela u kojoj su, u veličanstvenim palačama, živjeli vladari grada. Većina ostalih stanovnika živjela je u velikim stambenim zgradama u kojima je bilo mjesta za po nekoliko obitelji.

Ova slika prikazuje dio grada Teotihuacána.

Na njičama oko grada uzgajala se kukuruz, grah i tikve.

Ispod ove piramide se špija u kojoj se po vjerovanju tamošnjih ljudi radaju Sunce i Mjesec.

★ Stambena zgrada

Ovo je Sunčeva piramida. Visoka je 70 m.

Ovo je Avenija mrtvih. Vodi u ravnoj crti do Citadele i tržnice.

Ovo je Mjesočeva piramida.

Svaka od ovih malih piramida ima na vrhu bram.

Obrti

Obrotnici iz Teotihuacána izrađivali su posude i figure od gline, klesali ukrase od ugljanog kamena i sedefa i proizvodili alat i oružje od opsidijana (tvrđ, sjajan kamen).

Glinena figura iz Teotihuacána

Trgovina

Teotihuacán je bio važno trgovište. Na tržnici su trgovci mijenjali lončariju i oruđe od opsidijana za morske školjke, mirisni tamjan i prekrasna repna pera ptice quetzal. Perje je korišteno za ukrašavanje odjeće bogataša.

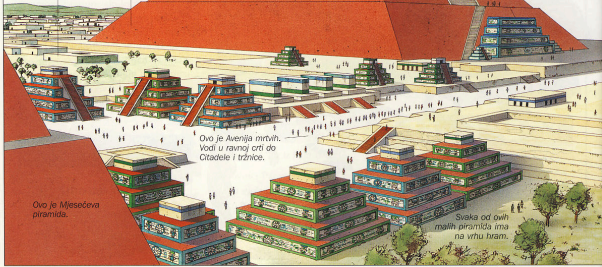
★ Ptica quetzal (kvecal)

Ljudi iz cijele Srednje Amerike dolaze se pokloniti bogovima u gradskim hramovima.

Ljudi se penju stepenicama do hrana na vrhu.

Piramida je izgrađena od zemlje i šijunka.

Vanjski zidovi su ožbukani i ošlčeni.

Ovi ljudi klešu ogroman kameni stup.

Gradovi u džungli

Spektakularni kameni gradovi naroda Maja leže duboko u srednjoameričkoj džungli. Majanski gradovi su izgrađeni oko kompleksa trgova, hramova, palača i terena za igru (gdje se igrala sveta igra loptom). Zgrade su prekrivene reljefima majanskih bogova i kraljeva.

Ovo je Hram zapisa u majanskom gradu Palenque.

Karta Srednje Amerike

Zemlja Maja

Riječi i brojevi

Maje su izumili sustav pisanja slikovnim znacima (ili glifima) i pisali su u knjigama čije su stranice bile

Dio knjige Maja

načinjene od kore drveta. Stručnjaci tek počinju razumijevati njihovo pismo.

Krv, rat i žrtvovanje

Maje su imali mnogo bogova i mislili su da će ih umilostiviti ljudskom krvlju. Jedan od načina da se to postigne bio je provlačenje konopca s trnjem kroz rupu na jeziku.

Reljef kraljice koja daje žrtvu u krvi *

Kraljevi različitih gradova Maja često su međusobno ratovali. Borili su se za moć i bogatstvo, a zarobljenike su žrtvovali svojim bogovima.

Perjanica za glavu

Jaguarova koža

Ratnik Maja *

Nula

Jedan

Pet

Maje su sve brojeve zapisivali sa samo tri znaka. Imali su oznaku za nulu stotinama godina prije nego se ikko drugi toga sjetio.

Dvanaest

Važni datumi

- o. 300. prije n.e. Maje počinju graditi gradove od kamena.
- o. 100. prije n.e. – 250. n.e. Izgradnja Teotihuacána.
- o. 250.–900. n.e. Maje na vrhuncu svoje moći.
- o. 500. n.e. Teotihuacán je bogat i moćan.
- o. 750. n.e. Teotihuacán je uništen u požaru.

Keltski kip vepra, simbola snage

gradića Hallstatta (današnja Austrija), oko 800. prije n.e.

Kelti su se postupno raširili po većem dijelu Europe, naseljavajući osvojene zemlje. Jedna skupina je stigla čak do Male Azije (današnja Turska).

Keltska plemena

Narod poznat kao Kelti sastojao se od mnogo plemena, ali sva su ona imala sličan jezik i način života. Taj način života je nastao u okolici

Život kod kuće

Gdje god su se naseljavali, Kelti su gradili farme i zaseoke. Kuće su bile od drveta ili kamena i imale su samo jednu veliku prostoriju, u kojoj je obitelj kuhala, jela i spavala.

Ovaj presjek prikazuje tipičnu keltsku kuću.

Kuća je izgrađena oko drvenih stupova.

Od vune se tka jarko obojena tkanina.

Ova žena kuha gulaš od dvije svinke.

Posuda sa žitom

Bačva piva

Zidovi su načinjeni od pletera (granje prekriveno blatom i slamom).

Zlatna ogrlica zvana torc

Keltski zanati

Kelti su bili vrlo vještaci u obradi metala. Od željeza su izrađivali odlično oružje i alat, a od bronce, srebra i zlata divan nakit.

Ovaj brončani štit je pronađen u Temzi, u Londonu. *

Bačva za hvatanje kišnice

Ovaj čovjek cijepa drva za ogrev.

Lubanja mrtvog neprijatelja

Kože životinja vise preko vrata da zaustave hladnoću.

Ovi dječaci se igraju kockicama.

Tvrđave i bitke

Kelti su bili nemilosrdni ratnici i njihova plemena su se često međusobno borila. Gradili su velike tvrđave na vrhovima brjegovaja, da zaštite žene, djecu i životinje od napada neprijatelja.

Ova slika prikazuje keltske ratnike kako jurišaju na neprijatelja.

Gozbe

Ratnici su za proslavu pobjede priređivali velike gozbe. Zabavljali su ih pjesnici-glazbenici, ili bardovi, koji su opjevali hrabra djela keltskih ratnika.

Keltska gozba

Vjera

Rimski osvajači

Kako se Rimski imperij širio, Kelti su se hrabro borili da obrane svoje zemlje. No, nisu bili dorasli moćnoj rimskoj vojsci, pa je na kraju većina Kelta bila pokorena. Keltski način života je opstao samo u Irskoj i u dalekim dijelovima Škotske i Walesa.

Važni datumi

o. 800. prije n.e.	Pojava keltskog načina života.
o. 390. prije n.e.	Kelti uništavaju dio Rima.
o. 279. prije n.e.	Kelti napadaju i pljačkaju grčki hram u Delfima.
o. 278. prije n.e.	Kelti stižu u Malu Aziju.
58.–51. prije n.e.	Rimski general Julije Cezar pobjeđuje Kelte u Galiji (današnja Francuska).
43. n.e.	Rimljani osvajaju Britaniju.

Uspon Rima

Grad Rim je u začetku bio tek malo selo na obali rijeke Tibar. Kako je vrijeme prolazilo, nastajala su nova sela i na kraju su se spojila u grad.

Rano selo u dolini Tibra

Priča o Romulu

Prema rimskoj legendi, grad je osnovao čovjek po imenu Romul. Njega i njegovog brata Rema ostavili su kao bebe da umru na obali Tibra. Tu ih je pronašla vučica i hranila ih sve dok ih nije spasio neki pastir.

★ Kip vučice koja hrani Romula i Rema

Kada su blizanci odrasli, odlučili su sagraditi grad na obalama Tibra, ali su se strašno posvadalili. Romul je ubio brata i dao gradu svoje ime. Predaja kaže da se to dogodilo 753. prije n.e.

Rimska republika

Sve do oko 509. prije n.e. Rimom su vladali kraljevi. Tada je posljednji kralj prognan iz grada i Rim je postao republikom. Rimskom republikom je vladao Senat, skupina ljudi (senatora) iz najuglednijih porodica u gradu. Predvođeni Senatom, Rimljani su postupno osvojili cijelu Italiju.

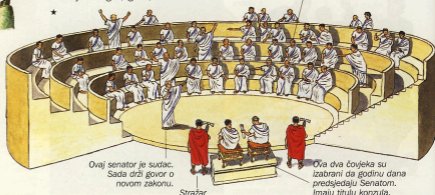

Novčić sa slikom zgrade Senata

Ova slika prikazuje sjednicu Senata. Dio sjedala je uklonjen. Senatori nose grimizom obrubljenu togu (ograč).

Svake godine narod bira neke senatore na posebne funkcije.

Ovaj senator organizira zabave, poput ultra kočija. Veoma je popularan.

Ovaj senator je sudac. Sada drži govor o novom zakonu.

Štražar

Ova dva čovjeka su izabrani da godinu dana predsjedaju Senatom. Imaju titulu konzula.

Pobjeda nad Kartagom

Godine 264. prije n.e. izbio je niz ratova između Rima i sjevernoafričke Kartage. Obje strane su se žestoko borile oko nadzora nad trgovinom na Sredozemnom moru.

Kartažani su napali Italiju 218. prije n.e. Ova slika prikazuje njihov prelazak preko Alpa.

Kartaški general Hanibal predvodi svoje postrojbe.

Samo dva od 40 ratnih slonova su preživjela to putovanje.

U planinama je umrlo 10.000 vojnika.

Ratovi između Rima i Kartage poznati su kao Punske ratovi. Završili su 146. prije n.e., kada je Kartaga bila potpuno uništena. Rimljani su preuzeli kartaške teritorije i nastavili osvajati kraljevstva širom Sredozemlja.

Prvi imperator

Nakon smrti Julija Cezara nastupile su nove borbe za vlast. Cezarov rodak Oktavijan je 31. prije n.e. pobijedio glavnog suparnika, Marka Antonija, i stekao vlast nad Rimom. Oktavijan je uzeo ime August, što znači "poštovani". On je postao prvi rimski imperator.

Zapaljene zgrade i brodovi u kartaškoj luci

Julije Cezar

Kad su Rimljani osvojili nove zemlje, senatori su raspravljali o tome kako njima treba upravljati. Sukobljene skupine senatora u borbi za moć su koristile vojsku. General po imenu Julije Cezar je 49. prije n.e. sa svojom vojskom ušao u Rim i preuzeo vlast. Cezar je donio mir, ali neki senatori su se zabrinuli da će se proglasiti kraljem, pa su ga ubili noževima.

Julije Cezar

Kip imperatora Augusta

August na ovom kipu nosi odoru rimskog generala.

Rimska vojska

Do vremena kada je August postao imperatorom, Rim je već bio zauzeo većinu zemalja oko Sredozemnog mora. Tijekom sljedećih 150 godina Rimljani su osvojili još teritorija, stvorivši ogromno carstvo koje se pružalo od Britanije do Bliskog Istoka. Carstvo je bilo na vrhuncu 117. n.e., pod vladavinom imperatora Trajana.

Imperator
August

Imperator
Trajan

Rimljani su dobivali ratove jer su imali jaku, dobro organiziranu vojsku, čiji su se vojnici borili u discipliniranim postrojbama. Skupina od 100 vojnika zvala se centurija. Centurije su bile okupljene u kohorte, a deset kohorti je činilo legiju.

Rimski legionar
(vojniki-pješak)

★

U vrijeme Republike svi vlasnici zemlje su mogli biti pozvani u rat. U vrijeme imperatora većina vojnika bili su dobro uvježbani profesionalci kojima je ratovanje bilo zanimanje.

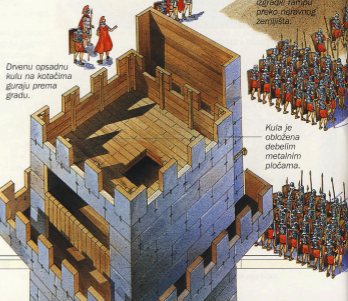

Karta
Rimskog carstva

Napad na grad

Rimljani su bili odlučni borci i osvajali su i odlično branjene gradove. Opkolili bi grad da nitko ne pobjegne, a onda se koristili vještom taktikom da prodru unutra.

Ova slika prikazuje rimsku vojsku kako napada utvrđeni grad.

Vojnici se penju unutar opsadne kule.

Pokretni most se spušta preko zida, kako bi vojnici mogli pojuriti u grad.

Stanovnici grada koji ostanu živ bit će zarobljeni i prodati kao robovi.

Kuće su zapaljene gonućim strijelama.

Branitelji s gradskih zidina gađaju vojnike strijelama.

Vojnici potkopavaju zidine da bi ih napali.

Veliki "ovngvi" razbijaju zidine.

Ovnom se rukuje ispod zaklona.

Veliki katapult bacaju teško kamenje na zidine.

Mali katapulti izbacuju metalne strijele na neprijetele.

Ovi ljudi su vrhunski strijelci s Bliskog istoka.

Naćinjen je natkriveni prilaz kako bi vojnici bez opasnosti prišli zidinama.

Na putovima

Da bi držali imperij pod nadzorom, vojnici su morali brzo stići gdje god zatrebaju. Izgrađena je mreža dobrih cesta koje su povezivale sve dijelove Carstva. Po tim cestama vojnici su mogli u roku prelaziti i 50 km dnevno.

Vojnici u pohodu

Tabori i utvrde

Na kraju cjelodnevno pješaćenja, vojnici su morali podići tabor za noćenje. Sljedećeg jutra spakirali bi tabor i pošli dalje. Na granicama Carstva, gdje su vojnici bili stalno potrebni, građene su trajne utvrde od kamena.

Vojnici podižu privremeni tabor

Kožni šatori

Ograda

Zemljani nasip

Opkop

Život u rimskom gradu

Kip Jupitera, vrhovnog boga

Rimljani su u svim zemljama koje bi osvojili uvodili svoj način života. Svaka oblast ili provincija imala je guvernera koji je brinuo da ljudi plaćaju poreze, pokoravaju se rimskim zakonima i poštuju rimske bogove.

Nakon umirovljenja, rimski vojnici su se naseljavali i obrađivali zemlju koju su osvojili. Naselja su nicala pokraj rimskih tabora i utvrda, a novi gradovi su nastajali širom carstva.

Rimski gradovi su bili pažljivo projektirani. Imali su mnogo lijepih javnih zgrada, poput hramova i kupelji, kao i obiteljske kuće i stambene zgrade, trgovine i restorane.

Ova slika prikazuje rimski grad. Neki zidovi su uklonjeni da bi se vidjela unutrašnjost.

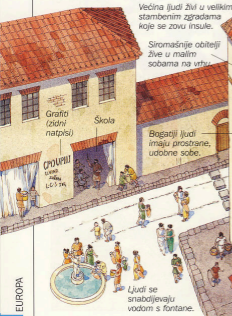

Hram

Javna kupelj u kojoj se ljudi kupaju, plivaju i opuštaju.

Najviši katovi grade se od drveta i često se zjaju zapaliti.

Vatrogasci za gašenje vatre koriste vjedoraz s vodom.

Većina ljudi živi u velikim stambenim zgradama koje se zovu insule.

Siromašniji obitelji žive u malim sobama na vrhu.

Bogatiji ljudi imaju prostrane, udobne sobe.

Ljudi se snabdijevaju vodom s fontane.

Krov pokriven crjepom

U prizemlju su trgovine.

Nužnici su povezani s podzemnom kanalizacijom.

Kamenje za prijelaz preko ulice

Život u obilju

Većina građana je živjela u pretrpanim stambenim zgradama, a bogataši su imali prostrane kuće sa sjenovitim vrtovima. Kuće su iznutra bile bogato ukrašene. Neke su čak imale podno centralno grijanje i vlastiti vodovod.

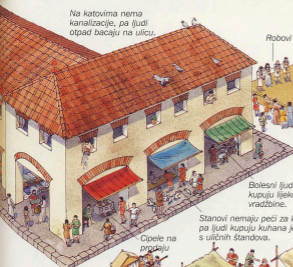
Ova slika prikazuje predvorje (ili atrij) rimske kuće.

Pod s mozaikom načinjenim od komadića kamena

Kišnica se skuplja u bazenu.

Na katovima nema kanalizacije, pa ljudi otpad bacaju na ulicu.

Robovi na prodaju

Bolesni ljudi u ljekarni kupuju lijekove i vradžbine.

Stanovi nemaju peći za kuhanje, pa ljudi kupuju kuhana jela s uličnih štandova.

Većinu kupovine obavljaju robovi.

Bogataše prevoze u nosiljkama.

Cipele na prodaju

2000 prije n. e.

500 prije n. e.

Vodovodi

Rimskim gradovima je trebalo mnogo vode za javne kupelji, fontane i nužnike. Sustav cijevi i kanala, nazvan akvedukt, dovodio je vodu tamo gdje je potrebna. Graditelji su gradili tunele i mostove da cijevi za vodu prevedu preko brda i dolina.

Ovaj ogroman akvedukt pokraj francuskog grada Nimesa visok je 49 m.

Zatrpano blago

Pompeji, u južnoj Italiji, bili su velik i bogat grad. U kolovozu 79. godine dogodila se erupcija obližnjeg vulkana, Vezuva. Pompeji su ostali zatrpani pod pepelom i lavom (rastopljena stijena). Stručnjaci otad raskopavaju lavu da razotkriju grad koji pruža fantastičnu sliku svakodnevnog života u vrijeme Rimljana.

Zidna slika iz kuće u Pompejima

1. g. n. e.

500. g. n. e.

Zabava i igre

Dijete-rob

Bogati Rimljani su imali mnogo slobodnog vremena, jer su sav posao obavljali robovi. U Rimu je bilo toliko robova da siromašniji Rimljani nisu mogli pronaći posao. Kako se ne bi pobunili, imperator je dijelio besplatnu hranu i organizirao veličanstvene predstave, koje su zvali "igre".

Gladijatorske igre

Većina gladijatora su bili robovi ili zločinci, tjerani da se bore kako bi zabavili građane. Na kraju borbe gledatelji su odlučivali hoće li pobijedjeni živjeti ili umrijeti. Na tim okrutnim igrama ubijene su na tisuće gladijatora.

Borbe su se odvijale u amfiteatrima, ogromnim kamenim stadionima. Najveći amfiteatar je Koloseum u Rimu, koji je mogao primiti 50.000 ljudi. Ponekad je arena potapana, pa su gladijatori sudjelovali u pravim pomorskim bitkama.

Ovaj presjek Koloseuma prikazuje odvijanje pomorske bitke.

Preko ovih motki može se razapeti ogromno platno, da zakloni gledatelje od sunca.

Trozub

Ova slika prikazuje dvije vrste gladijatora.

Gladijator nosi mrežu i trozub.

Ovu mrežu gladijator je koristio da sapete protivnika.

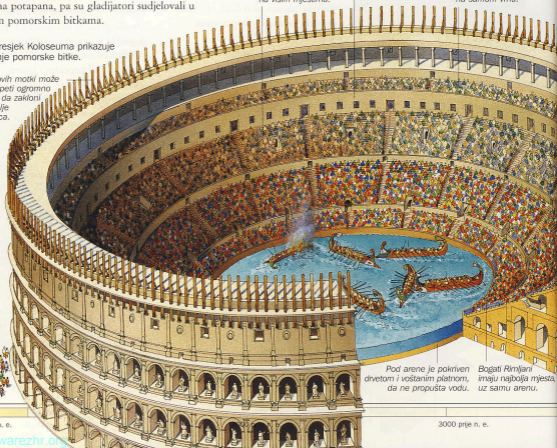

Ovaj gladijator je bolje naoružan.

Siromašni ljudi sjede na višim mjestima.

Žene gledaju skrivene iza ovog zida.

Robovi i stranci stoje na samom vrhu.

Pod arene je pokriven dvjetom i voštanim platnom, da ne propušta vodu.

Bogati Rimljani imaju najbolja mjesta, za samu arenu.

Trke dvokolica

Vozač i konji u utrci dvokolica

Uzde su omotane vozaču oko pojasa.

Trkačice dvokolice su vrlo lake, kako bi bile brže.

Najpopularnija igra bile su utrke dvokolica, koje su održavane na trkalištu zvanom cirkus. Utrke su bile uzbudljive za gledanje ali veoma opasne, jer su vozači često padali i ginuli.

Postoje četiri ekipe. Vozači nose boje ekipe – crvenu, plavu, zelenu ili bijelu, da bi se lakše razlikovali.

Dokolica

Osim odlaska na igre, Rimljani su uživali u javnim parkovima i vrtovima. Igrali su društvene igre, a voljeli su se i kockati.

Društvena igra

Novčići i kocke za kockanje

Djeca su imala klackalice, ljuljačke, zmajeve, obručice i lutke za igranje.

Ponekad su se vozila u malim dvokolica koje su vukle guske.

Drvene lutke

Mozaik prikazuje dijete u malim dvokolica

Drama

Prve rimske drame bile su kopija grčkih i bile su prilično ozbiljne. U vrijeme imperatora ljudi su više voljeli komedije. Predstave su postajale sve spektakularnije, s mnogo glazbe, plesa i specijalnih efekata. Neki glumci su bili toliko popularni, da su ih obožavatelji progonili.

Beton (rimski izum) daje zidovima veliku čvrstoću.

Kamena sjedišta su poduprta lukovima.

Pročelje je ukrašeno mramornim stupovima i kipovima.

Postoji 80 ulaza, pa publika može brzo ući i izaći.

Rimski glumci u kostimima

Važni datumi

753. prije n.e.	Precma legendi, godina osnivanja Rima.
o. 509. prije n.e.	Rim postaje republika.
264. prije n.e.	Početak Panskih ratova.
146. prije n.e.	Rimljani razaraju Kartagu.
49. prije n.e.	Julije Cezar preuzima vlast nad Rimom.
27. prije n.e.	August postaje prvi rimski imperator.
72-80. n.e.	Izgradnja Koloseuma.
117. n.e.	Rimsko carstvo je na vrhuncu.

Širenje kršćanstva

Kršćanstvo je prema predaji započelo s Židovom zvanim Isus, kasnije prozvanim Isus Krist. O njegovom životu i učenju priča Novi zavjet, dio Biblije.

Mozaik prikazuje Isusa kao pastira

Isusov život

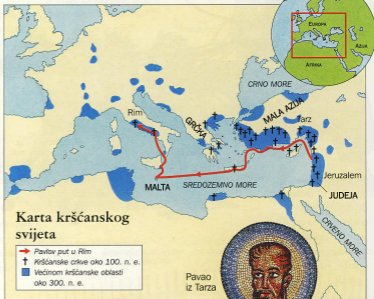
Isus je rođen u Judeji, maloj provinciji Rimskog carstva. Kad je imao oko 30 godina, odabrao je 12 učenika i počeo propovijedati. Proširio se glas kako izvodi čuda i to je privuklo mnoštvo ljudi.

Ovaj mozaik prikazuje Isusa kako oživljuje umrloga.

Isusovo učenje

Isus je učio ljude da je važnije voljeti Boga i pomagati drugima, nego poštovati židovske zakone. Rekao je da ljudi ne trebaju griješiti nego početi od početka, kako bi mogli biti dijelom carstva Božjeg.

Pavao iz Tarza

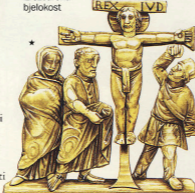

Isusova smrt

Isusovo učenje je uznemirilo židovske svećenike, a Rimljani su se pobojali da će njegove ideje dovesti do pobune u Judeji.

U Jeruzalemu je uhićen i razapet na križu (tada uobičajena smrtna kazna).

Isus na križu, izrezbarena bjelokost

Širenje riječi

Nakon Isusove smrti njegovo su učenje dalje širili njegovi učenici, koji su govorili da je on ustao iz mrtvih. Pavao iz Tarza je poruku kršćanstva prenio u Malu Aziju (današnja Turska), Grčku, i sve do Rima.

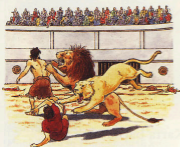
Na putu za Rim, Pavao je doživio brodolom na obalama Malte.

Teška vremena

Kršćanstvo se brzo širilo Rimskim carstvom. Neki imperatori su kršćane smatrali pobunjenicima, jer nisu htjeli poštovati rimske bogove, pa su ih tisuće bile uhićene, mučene i ubijene.

Mnogi kršćani su bili bačeni lavovima u areni.

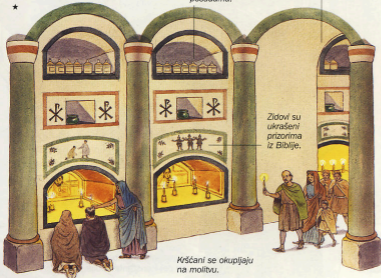
Da bi izbjegli uhićenje, kršćani su se morali sastajati potajice. U Rimu su se sastajali u katakombama, tunelima pod gradom koji su korišteni za sahranjivanje mrtvih.

Ova slika prikazuje skupinu kršćana u katakombama.

★

Pepeo pokojnika čuvan je u glinenim posudama.

Tuneli su dugački preko 900 km.

Zidovi su ukrašeni prizorima iz Biblije.

Kršćani se okupljaju na molitvu.

Tajni simboli

Kršćani su koristili tajne simbole za prepoznavanje. Jedan takav simbol je bio znak "hi-ro" ✠.

★
Portret kršćanske obitelji sa znakom, "hi-ro"

Znak "hi-ro" se sastoji od dva prva slova riječi "Krist" na grčkome. Pronađen je urezan na grobovima, kipovima i ulaznim vratima, kao i na zidovima katakombi.

Kršćanski imperatori

Imperator Konstantin je bio prvi vladar Rima koji je prihvatio kršćanstvo. Nakon što je na nebu ugledao svjetleći križ, poslao je svoju vojsku u bitku sa znakom "hi-ro" na štitovima. Konstantin je dobio bitku i nakon toga postao kršćaninom.

Konstantin jaše u bitku.

Konstantin je dozvolio kršćanima ispovijedanje njihove vjere i pripomogao širenju kršćanstva po Europi. Izgradio je prve velike kršćanske crkve, a kršćanima davao posebne privilegije. Imperator Teodozije je 391. n.e. proglasio kršćanstvo službenom religijom Rimskog carstva.

Važni datumi

o. 5. prije n.e.
o. 29. n.e.
45.–58. n.e.
58.–60. n.e.
312. n.e.
391. n.e.

Rođenje Isusa.
Isus Krist je razapet.
Pavao putuje Malom Azijom i Grčkom.
Pavao putuje u Rim.
Imperator Konstantin dozvoljava kršćanstvo.
Kršćanstvo postaje službena religija Rimskog carstva.

Pad Rima

Oko 200. n.e. moć Rimskog carstva je počela slabiti.

Rimska vojska je počela birati vlastite imperatore i počeli su izbijati međusobni sukobi.

U isto vrijeme carstvo su napala plemena sa sjeveroistoka, Germani.

Rimljani su ih zvali "barbarima".

Germaniski ratnik

Sjekira za bacanje, zvana franciska

Obrana carstva

General po imenu Dioklecijan postao je carem 284. n.e. Da bi obranio carstvo od barbara, reorganizirao je vojsku i povećao je. Dioklecijan je shvatio da je carstvo preveliko da bi njime

vladao jedan čovjek, pa ga je podijelio na dva dijela. On je zadržao istočni dio, a zapadnim je vladao general Maksimijan. Svaki imperator je imao i zamjenika koji mu je pomagao u vladanju.

Kip Dioklecijana i Maksimijana s njihovim zamjenicima

Imperator Konstantin

Kada se Dioklecijan povukao, nastupile su borbe za vlast. Imperatorom Zapada je 312. godine postao Konstantin. Kasnije je preuzeo kontrolu i nad Istokom, ponovo ujedinivši carstvo.

Konstantin je prijestolnicu Rimskog carstva prenio u grad Bizantijum, na Crnome moru. Obnovio je Bizantijum, ispunio ga blagom iz cijelog Carstva i dao mu ime po sebi, Konstantinopolj.

Kasniji mozaik prikazuje Konstantina kako drži model Konstantinopolja

Osvajači iz Azije

Hunski ratnici u borbi *

Oko 370. godine istočnu Europu su osvojili narodi iz središnje Azije, Huni. Kako su Huni prodirali kroz Europu, potiskivali su germanska plemena s njihove zemlje ravno na Rimsko carstvo.

Skupi mir

Rimljani su nekim germanskim plemenima, poput Vizigota, dopustili da se nasele unutar Carstva, pod uvjetom da im pomažu u borbi protiv ostalih barbara.

Vizigotski doseljenici

Rim u ruševinama

Rimsko carstvo se 395. godine napokon podijelilo na Istočno i Zapadno, i od tada su valovi barbara zapljuskivali Zapadno carstvo (vidi mapu). Grad Rim su 410. napali Vizigoti, a 455. godine Vandali.

Ova slika prikazuje Vandale kako uništavaju Rim.

Mnogi Rimljani su ubijeni.

Zgrade su zapaljene.

Kipovi su porazbijani.

Rtznice su pokradene.

Važni datumi

286. n. e.	Diolecijan dijeli Rimsko carstvo na dva dijela.
312. n. e.	Konstantin postaje imperatorom Zapada.
324. n. e.	Konstantin ponovo ujedinjuje Carstvo.
o. 370. n. e.	Huni stižu u Europu.
395. n. e.	Rimsko carstvo je zauvijek podijeljeno na dva dijela.
410. n. e.	Vizigoti napadaju Rim.
455. n. e.	Vandali uništavaju Rim.
476. n. e.	Kraj Zapadnog carstva.

Vremenska tablica

Ova tablica prikazuje što se i u koje vrijeme događalo u različitim dijelovima drevnog svijeta.

GODINA	AMERIKA	EUROPA	AFRIKA
<p>PRIVE 10.000. prije n.e.</p>	<p>oko 13.000. prije n.e. Dolazak ljudi u Sjevernu Ameriku.</p>		 <p>Saharski crteži na stijeni</p>
<p>10.000. prije n.e.</p>	<p>o. 6000. prije n.e. Početak poljodjelstva u Srednjoj Americi.</p>	<p>o. 6000. prije n.e. Poljodjelstvo se pojavljuje u Grčkoj i širi se Europom.</p>	<p>o. 6000. prije n.e. Narodi Sahare pripitomljavaju stoku.</p>
<p>5000. prije n.e.</p>	 <p>Olmekci igra loptom</p>	<p>o. 3000.-1500. prije n.e. Izgradnja Stonehengea u Britaniji.</p> <p>Mikenska žena</p>	<p>o. 5000. prije n.e. Početak poljodjelstva u dolini Nila.</p> <p>o. 3100. prije n.e. Kraj Menes ujedinjuje Gornji i Donji Egipat.</p> <p>o. 2686. prije n.e. Početak Starog kraljevstva u Egiptu.</p> <p>o. 2530. prije n.e. Egipćani počinju izgradnju Velike piramide kod Gize.</p> <p>o. 2040. prije n.e. Početak Srednjeg kraljevstva.</p> <p>o. 1720. prije n.e. Hiksi osvajaju Egipat. Kraj Srednjeg kraljevstva.</p> <p>o. 1570. prije n.e. Početak Novog kraljevstva.</p> <p>o. 1450. prije n.e. Egipatsko carstvo je na vrhuncu moći pod faraonom Tutmozisom III.</p>
<p>1000. prije n.e.</p> <p>Brdo Velike Zrnje</p>	<p>o. 1000. prije n.e. Narod Adena gradi zemljana brda.</p>	<p>o. 800. prije n.e. Keltski način života se širi zapadnom Europom.</p> <p>o. 776. prije n.e. Prve Olimpijske igre.</p> <p>753. prije n.e. Prema legendi, osnivanje grada Rima.</p> <p>o. 509. prije n.e. Rim postaje republika.</p>	<p>o. 814. prije n.e. Feničani podižu grad Kartagu.</p> <p>Skulptura kulture Nok</p>
<p>500. prije n.e.</p>	<p>o. 300. prije n.e. Narod Hopewell nasljeđuje Adene.</p> <p>o. 200. prije n.e. Početak urezivanja pustinjskih crteža kod Nazce.</p>	<p>o. 500.-350. prije n.e. Vrhunac grčke civilizacije.</p> <p>431.-404. prije n.e. Peloponeski ratovi.</p> <p>356. prije n.e. Roden Aleksandar Veliki.</p> <p>44. prije n.e. Ubijen Julije Cezar.</p> <p>27. prije n.e. August postaje pevim carem Rima.</p>	<p>o. 500. prije n.e. Početak kulture Nok.</p> <p>332. prije n.e. Aleksandar Veliki osvaja Egipat.</p> <p>146. prije n.e. Rimljani uništavaju Kartagu.</p> <p>30. prije n.e. Rimljani osvajaju Egipat.</p>
<p>1. g. n.e.</p>	<p>o. 1.-700. n.e. Narodom Moche vladaju svećeničarici.</p> <p>o. 250.-900. n.e. Majansko carstvo na vrhuncu moći.</p> <p>o. 500. n.e. Teotihuacan je šesti po veličini grad na svijetu.</p>	<p>117. n.e. Rimsko carstvo na vrhuncu moći pod carem Trajanom.</p> <p>395. n.e. Rimsko carstvo je podijeljeno na dva dijela.</p> <p>476. n.e. Propast Zapadnog rimskog carstva.</p>	<p>o. 100. n.e. Početak moći kraljevstva Aksum.</p> <p>o. 500. n.e. Narod Bantu stiže u južnu Afriku.</p>

AZIJA		AUSTRALIJA
BLISKI ISTOK	JUŽNA AZIJA	DALEKI ISTOK
<p>o. 10.000. prije n.e. U dolini Plodnog polumjeseca počinje zemljoradnja.</p>	<p>o. 3500. prije n.e. Poljodjelci naseljavaju dolinu Inda.</p>	<p>o. 40.000 prije n.e. Aboridžini stižu u Australiju.</p>
<p>o. 3500. prije n.e. U Sumeru je izumljen kogač.</p> <p>o. 3300. prije n.e. Sumerski kogač</p> <p>U Sumeru je izumljeno pismo.</p> <p>o. 2350. prije n.e. Sargon Akadski stvara prvo carstvo na svijetu.</p> <p>o. 2000. prije n.e. Hetiti naseljavaju Anadoliju.</p> <p>o. 1792.-1750. prije n.e. Kralj Hamurabi vlada Babilonom.</p> <p>o. 1400. prije n.e. Prva je abeceda pronađena u Kanaanu.</p> <p>o. 1250. prije n.e. Židovi stižu u Kanaan.</p> <p>o. 1200. prije n.e. Feničani postaju uspješni moreplovci i trgovci.</p>	<p>o. 3500. prije n.e. Poljodjelci naseljavaju dolinu Inda.</p> <p>o. 2500-1800. prije n.e. Vrhunac civilizacije u dolini Inda.</p> <p>o. 1500. prije n.e. Arijevci stižu u dolinu Inda.</p>	<p>o. 9000. prije n.e. Narod Jomon u Japanu bavi se lovom i ribolovom.</p> <p>o. 5000. prije n.e. Početak zemljoradnje u Kini.</p> <p>o. 2700. prije n.e. Prvi put je načinjena svila.</p> <p>1766-1027. prije n.e. Dinastija Shang vlada Kinom.</p> <p>o. 1400. prije n.e. Kinezi pišu na proročkim kostima.</p>
<p>o. 1000.-663. prije n.e. Asirci stvaraju moćno carstvo.</p> <p>o. 965.-928. prije n.e. Kralj Salomon vlada Izraelom.</p> <p>605.-562. prije n.e. Kralj Nabukodonosor II. vlada Babilonskim carstvom.</p> <p>559.-530. prije n.e. Kralj Kir II. vlada Perzijom i osniva carstvo.</p>	<p>o. 560. prije n.e. Rođenje Siddharthe Gautame (Bude).</p>	<p>1027. prije n.e. Vlast u Kini preuzima dinastija Zhou.</p>
<p>490.-479. prije n.e. Ratovi između Grka i Perzijanaca</p> <p>331. prije n.e. Aleksandar Veliki pobjeđuje Perzijance.</p>	<p>272.-231. prije n.e. Asoka vlada Maurjanskim carstvom.</p>	<p>551. prije n.e. Rođen je Konfucije.</p>
<p>Aleksandar Veliki</p> <p>64. prije n.e. Rimljani osvajaju dijelove Bliskog Istoka.</p>	<p>272.-231. prije n.e. Asoka vlada Maurjanskim carstvom.</p>	<p>o. 500. prije n.e. Početak zemljoradnje u Japanu.</p> <p>481-221. prije n.e. Razdoblje zaraćenih država u Kini.</p> <p>221. prije n.e. Qin Shi Huangdi postaje prvim kineskim carem.</p> <p>202. prije n.e. Početak dinastije Han.</p>
<p>o. 29. n.e. Razapet je Isus Krist.</p> <p>Razapeti Isus</p>	<p>320-535. n.e. Dinastija Gupta vlada Indijom.</p>	<p>o. 100. n.e. U Kini je izumljen papir.</p> <p>Jamato ratnik</p> <p>o. 300. n.e. Pleme Jamato vlada Japanom.</p>

Stare civilizacije

4	Pogled na stare civilizacije	40	Život kod kuće	78	Prvi stanovnici Sjeverne Amerike
6	Internetske veze	42	Narod Kanaana	80	Narodi drevnog Perua
8	Internetske stranice o starim civilizacijama	43	Pljačkaši sa Sredozemlja	81	Olmeci
10	Prvi poljodjelci	44	Hebrejska (židovska) kraljevstva	82	Drevni gradovi Amerike
11	Prvi gradovi	46	Fenički trgovci	84	Keltska plemena
12	Prva civilizacija	48	Asirci u ratu	86	Uspon Rima
14	Zanati i trgovina	50	Asirci kod kuće	88	Rimska vojska
15	Kraljevi i ratovi	52	Grad Babilon	90	Život u rimskom gradu
16	Poljodjelci doline Nila	54	Moć Perzije	92	Zabava i igre
18	Mumije i piramide	56	Grci u ratu	94	Širenje kršćanstva
20	Gradovi doline Inda	58	Život u drevnoj Grčkoj	96	Pad Rima
22	Prva sela Europe	60	Grad Atena	98	Vremenska tablica
24	Graditelji spomenika	62	Aleksandar Veliki		
26	Palače i legende	64	Jahači iz ravnica		
28	Život na Kreti	66	Narodi drevne Kine		
30	Palače i grobnice	68	Prvi kineski car		
32	Ratnici i trgovci	70	Dinastija Han		
34	Hamurabijevo carstvo	72	Narodi drevnog Japana		
35	Hetitsko carstvo	73	Bogatstva Arabije		
36	Egipatsko carstvo	74	Život u drevnoj Africi		
38	Bogovi i hramovi	76	Indijske zamisli		

